Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 11 август, 1977 шу. ● № 96 (5763). ● Мах 2 кеп.

СОВЕТСКИ ДЕМОКРАТЕ НИЗ

«Вай социалистически демократи эргаяьккха тоаелга вай кхетаду, эггара хьалха, общества дерригача гIулакхашта доал деча тIа-тIа дукхагIа къахьегамхой юкъеозар лоарзагIа ца доалаш Iалашделга, вай паччахьалкхен демократически лардаш дIахо дегIайоалаелга, саг массе оагIорахьара дегIаухаргвола хьалашa хьаделга санна. Цу лостамагIа парти болх беш хиннай, дIахо йодача хана бергболаш а я», — аьннад XXV съезде КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева.

Цу даькъе вай беррига мехкарча наьха вахаре Iалаьмате боккха лоархIам бола хIама а хинна дIаэттар КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеш, цига «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце проекта хьакъехьа» КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни комиссе Председатела нов. Л. И. Брежнева яь доклад. Цу Пленуме а тIаккха СССР Лакхехьарча Совета сессе а йийца а йийца шерра ювцийтара вайга хьаеннача СССР кердача Конституце проекта ший чулоацамо, цу хьакъехьа хIара советски саг шийна хетар гуччахьа дIаала е кепайоазон тIа язде а йиш йолаш хиларо цIеьхха а кIаьгта хьагойт социализма вайна мел паргIатонаш еннай, хIаьта уж бокъонаш мехка Керттерча Закона тIа хоадам болаш дIаязъяь а я.

Советий Мохк хьахиннача хьалхарча дийнахьа денз цох аьлдиташ дувцача империализма тайп-тайпарча гIозараша шоай хур-могар деш дале а, къахьегамхой Iаьдал ше хилара тарра, цар дIадехараши хьашташи хIара шера дикагIа кхоачашделга, паччахьалкхен доал деча органий балха мугIарера болхлой, колхозхой, интеллигенце викалаш дукхагIа юкъеозилга Iалашде гIерташ хьаенай Коммунистически партии Советски паччахьалкхеи. Тахан социализма мехкашка, эггара хьалха Советски Союзе саг ший лоIамагIа хилара бокъонаш телхаю яхаш буржуазни идеологаша чIоагIа айдаь къамаьл дерашка В. И. Ленина дешаш дагадохийта безам бар «...Шун кортмукъале, господаш, англичанаш, французаш, американцаш, из нах Iехабар да къахьегам капитала Iазапа мукъбакккхара цо духьале еш хилча. Цивилизованни господаш, шоана дицденнар, лоадем боаца хIама да. Дицденнад шун кортмукъале частни доалахье чIоагIъеча Конституце тIа дIаязъяь хилар. Деша деррига маIан цох латт».

Хьаьнала, дог цIена къахьийгача наха дика йовз советски демократи, цудухьа цар боагIача тайпара лоархIам бу шоашта Советски Iаьдало еннача бокъоний. Цу даькъе вIалла дийца а даргдоацаш дукха ала йиш йолаш ва Назрановски района «Экажевский» совхоза коартолаш кхееча звено звеньевой Албогачиев АртагIа, Малгобекски района ГI. Ахриева цIерагIча совхоза жаIу Бахмадов Мади, хIамаш тегача производственни объединене швея-мотористка Ушакова Мария. Цар лелаю вай мехка эггара сийдолашагIа йола Социалистически Къахьегама Турпал яха цIераш, уж хийржаб республика эггара лакхерча органе. Цу тайпара бараш вай мехка бIаьш эзараш ба. Е хьаэцаргья вай республике меттел вай мехка а доазол арахьа а ший художественни кхолламаш дIадовзийта йола поэтесса Ахматова Раиса. Иштта ший сий даькха йола из республика къахьегамхоша республика Лакхехьарча Совета председателалла хержай. Цох вайцига тамаш еш саг вац тахан, бакъда хьалха ловман кхалсага хиннача хьалагя хьежача ца йича-м ялац, хIана аьлча Раиса Солтмурадовнай наьна, даь-наьна цу тайпарча лаххаленашка кхачара вIалла догдоахилга а ца хиннадаь.

Из къаьст-къаьстачар вахаре хинна эргалонаш мара яц. ХIаьта мел дукха дувца йиш я вай хIара дезал, юрт, район, республика хьанийцача е бIарччача халкъий вахаре хиннача экономически, социально-культурни хувцамашка хьежача. ХIаьта уж цхьанна хIаманца мах баь варгвоацаш доккхий да. Тахан Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахаме къахьегаш ва 10 эзар совгIа лакхера е лаьрххIа юкъера дешара заведенеш чакхъяьха бола нохчехи гIалгIаехи бола специалисташ, хIаьта революци ялалехьа ерригача республике иттнега дIакхоачаш а мича хиннаб уж.

КарагIдаьнначох цIаккха кхоачамбаь Iеш оамал яц советски наьха, цудухьа шоай кхоане кхы а сийрдагIа хилийта лерхIача цар шоай дулхах-цIех дола гIулакх санна ювц кердача Конституце проект, шоай дIахорча вахара Керттера Закон из хургхилара тарра. Цу гIулакха тIаберзабаь боккха болх чакхбоаккх хIанз республика къахьегама коллективашка, нах бахача. Тахан наха юкъе беседа, политинформаци, лекци еш болча идеологически болхлоша къаьгга дIагойта еза вай демократе башхалонаш, советски вахара хьисапа аьттонаш, Коммунистически парти а Советски паччахьалкхе а халкъа духьа яхаш, цун хьашташ кхоачашдеш йолга.

Толамех карагIдаьннaчох дувцаш къайда кхахьа йиш яц вай вахар нийрчадоаха гIулакхаш. Уж леладеращца цIенхаштта къовсам лоаттабе боагIа, хIана аьлча къахьегама саг лоархIача цун мел эша паргIатонаш Iалашъеча мехка паргIато хилийта йиш яц обществана духьала зуламе дола вахар леладечарна.

Вай мехка дахача дукхача халкъий барт-цхьоагIо чIоагIъешнай, советски халкъ яха керда исторически юкъарле хьахиннай. Цу дерригне боагIаш бола мах беш бола республика къахьегамхой керда толамаш даьха накъагIоргба Сийлахь-боккхача Октябра юбилея.

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

ШИН ШЕРА ТОЪАЛ

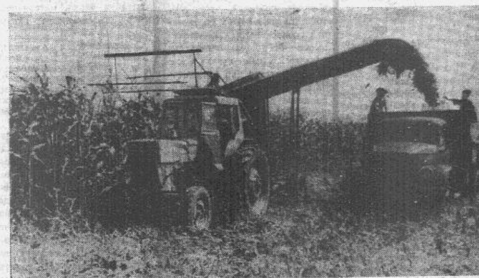
Доакъараш Iалашдара кхайкадаьча месячника юкъе а баха, шин шера хьайбашта тоъал Iалашо е лаьрхIа къахьегаш ба Малгобекски районерча «Ингушский» совхоза кхаш леладераш. Цу балха вIашагIъеллай шиъ механизированни отряд, совхоза парткома член Коттоев Махарадзиин Гандалоев Юнуси кертте а волаш. Октябра 60 шу дузара сийна йоаржаяьча яхьа доакъашхой ба уж.

ХIанзле, план тIеххкоачаш а еш, 1200 тонн йоли 3200 тонн чаи аргIаш даь дIаоттадаьд отрядаша. Иштта 2000 тонн совгIа силос кIоаг чу еллай.

Отрядаша чуэца езаш 650 гектара тIара буци 600 гектара тIара моша хьажкIаши я. Сихбаь из болх дIахьош ба хIанз боахама механизатораш.

Месячниках йоаржаяьча яхье хьалха латташ хьабоагIа комбайнераш Богатырев Осман, Додов Махьмадгири, коммунист Цечоев Мухаддин. Дийнахьара норма 4 гектар йолча 7—8 гектара тIара буц хьокх цар хIаране. Аьлахи чахи аргIаш деча къаьстта дика къахьег болхлоша Барахоев Сулеймана, Коригов Сулуйбика, вежараша Евлоев Мухьмадеи Нурадиней. Дийнахьара норма 8 тонн йолаш 20 тонн гарга йотт цар хIаране.

Дика тоаенна моша хьажкIаш хьакхя болабеннаб совхозе силоса лаьрхIа. Из болх беш ба комбайнераш Гандалоев Мувсаи Келигов Мухьмади. Тхо сахьата тIа а хьежаш, шин минута машин юзар цар силосах — селла дика хьийкъай совхозе хьажкIаш. Цу кхай тIа механизатораша 200 процент гаргга кхоачашъю дийнахьара нормаш.

Комбайно хьа ма хьоккха силос дIакхухьача хьинаре болх бу производстве хьалхалаттача шофераша Пригорнев Евгене, Григоьянц Григоре, Куницын Николая, Коригов Бахьаудина, Коригов Iазе, тракториста Гетагажев Iабаса. Нормах 25 тонн йоагIача царех хIаране 35—40 тонн аьта хьажкIаш дIахьу дийнахьа.

ХьатIакхухьаш йола силос кIоаг чу йоллаш ба болхлой Келигов Ахьмад, Оздоева Лиза, Келигова Золотхан. Цар сацаь латтийтац машинаш. 300 тоннага кхаччалца силос йоассаю цар дийнахьа, нормах 150 тонн йоагIача. ТIаккха, хьажкIий хьувкъам бIарг хьесташ ба: хIара гектаро 500 центнер доакъар лу.

АВМ-04 яхача агрегата тIа болх беш вола машинист Фаргиев Мувса царел тIехьависац балха. Баьца витаминни хьоар доаккхаш цо а кхоачашъю ший нормаш 200 процентага кхоачаш.

Iалашдеча доакъарга хьажеи цун, дикал лораеи декхар а оттадаь, халкъа тIахьожамхой пост йиллай бахкаш деча метте. Цу посте чубоагIа тешамегIа бола нах. Уж ба: тракторист Евлоев Хасмухьмад, учетчик Галаев Къурейш, шурий - товарни ферма заведующи Цороев Хьасан. Шоашта тIадилла гIулакх тешаме леладу цар.

Кхашка тхо дIа мел кхаьчача, доакъар Iалашдара бехктокхам бовзаш чуйнни болх беш бар механизатораши болхлойи. Цудухьа шеко йоацаш да юбилейни шера шоаш тIанийца деххараш совхоза болхлоша кхоачашдергхилар, хIаьта уж вIамига дац: 10 эзар тонн силоси, 300 тонн баьца витаминни хьоари, 5 эзар тонн чаи Iалашде чIоагIо яьй цар.

Хьайбашта Iан кийчо еча дика толамаш дахарах республикански Сийлен улга тIа яькхай совхоза коллектив. Мишта вIаштIехьдаьннад шун ишта болх бе, аьлча керттерча агронома нов. Гандалоев Iийсас йоах:

— Месячник долалуча дийнахьа хиннача собрале доакъар Iалашдераша дош делар шоашта тIадилла гIулакх кхоачашде. Эша торонаш йолаш яр агротехнически бокъонех дика Iунал даь хьалкхеяь моша хьажкIаш, дика тIаяьнна буц, хIаьта беррига болх дIахьорг бола механизатораш. Тхогара эшар дар цар болх лерттIа вIаштIехьбоаккхилга, механизаторий а кхыча болхлой а йоакхо елга.

Доакъар Iалашдеча метте балхаца наьха безам дикагIа хургболаш моральнии материальнии стимулех пайда эц совхозе. Дирекцеи партийни а профсоюзни а организацешеи оттаьча мероприятеех хьалхле яьккхачоа ахчан совгIати карара кара теля ЦIе вымпели лу; дикагIбола болхлой «Молнеш» тIеи болхлой листокаш тIеи бувц.

Болх беча наьха ха кIезигагIа йовргйолаш, хIара сахьатах а минутах а пайда эца цар йиш хилийтара лаьрхIа, ара оттадаьча брезентови палаткашка йоах укхаза бийсаш.

Болхлошта дийнахьа кхоза бIайха кхача лоаттабу кхай тIа. Царна эшаш долча гIулакхага дика хьож отделене управляющи нов. Белхароев Идрис.

Юххера а аьлча, МагIалбикерча тIехьадусача, боахамий кулгалхоштеи специалистештеи хьаэца хIамаш-м дар «Ингушский» совхозе уж болхаре.

М. ЦУРОВ,
тха спец. корр.

СУРТАШ ТIА: силоса хьажкIаш хьокхаш ва механизатор Гандалоев Мувса. Цун балха нормаш 200 процентага кхоачаш я; хьадена моша доакъар силоса кIоага чу Iодоассадеча, силос дIа-юха нийсъеш ба болхлой Келигова Золотхани (аьрдехьа) Оздоева Лизаи.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Хьалхалаттарашца нийсле!

ДIАБАХАЧА 7 БЕТТА ЭГГАРА ЛАКХАГIА ХЬОКХАМАШ ДАЬХА ДОЯРКАШ. (ЮКЪЕРА ЛАЬРХIАЧА ХIАРА IАТТАГАРА ЯЬККХА ШУРА)

Астамирова М. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Сунженски район 2894
Моисеева А. С. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2802
Умхаджиева М. — «Горец» совхоз 2760
Накаева Х. — «Горец» совхоз 2577
Чагаева С. — Гикаловски ОПХ 2572
Хажбахмадава З. — «Юбилейный» совхоз 2560
Хабилаева М. — «Горец» совхоз 2506
Магомедова С. — Ленина цIерагIа колхоз, Шелковской район 2442
Сурхаева М. — «Ермоловский» совхоз 2398
Картоева А. Д. — «Советский» совхоз 2390
Абакарова К. — «Ермоловский» совхоз 2387
Лабазанова Х. — «Россия» колхоз, Наурский район 2352
Пронина А. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2343
Олигова М. — «Октября 40 шу» совхоз 2325
Джамбулатова Н. — «Ермоловский» совхоз 2324
Умарова В. — «Джалка» совхоз, Шалински район 2237
Шавова З. И. — «ЦIе ахархо» колхоз, Шелокваской район 2229
Курмахадова К. — «Россия» колхоз 2221
Мадаева М. — «Верхненаурский» совхоз 2221
Мурадова Т. — «Восточный» совхоз 2212
Парашина А. — «Джалка» совхоз, Гудермесски район 2195
Абакарова П. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковский район 2180
Гайдарбекова Н. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2159
Хатаева А. — «Восточный» совхоз 2155
Магомедхаджиева Х. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2154
Душиева З. Ф. — «Коминтерн» колхоз, Шелковской район 2150
Нурчиева Х. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2150
Дукаева М. — «Верхненаурский» совхоз 2150
Закриева Л. З. — «ЦIе ахархо» колхоз 2137
Ичиева Б. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Сунженски район 2128
Акберова А. Д. — «Коминтерн» колхоз 2160
Капустина В. Н. — «Червленский» колхоз, «Шелковской район 2098
Муртазалиева Н. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелковской район 2076
Саидова Л. — «Восточный» совхоз 2071
Битербиева А. — «Червленский» колхоз 2051
Балаева М. — «Победа» колхоз, Сунженски район 2047
Турпуханова Я. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Шелокваской район 2043
Аджигайтканова З. — «ЦIе ахархо» колхоз 2039
Ичиева С. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Сунженски район 2038
Самокрутва Е. С. — Ленина цIерагIа колхоз, Наурски район 2023
Хамзатова М. — «Коммунизмага никъ» колхоз, Сунженски район 2015
Кальченко Е. — «ЦIе ахархо» колхоз 2010
Яхьяева Т. — Ленина цIерагIа колхоз, Шелковской район 2005

КХОЗЛАГIА ХЬОКХ ЛЮЦЕРНА

Республике даьржача месячника юкъе а баха, доакъараш Iалашдеш ба Шалински района Ленина цIерагIча колхоза механизатораш. Дукха ха йоацаш шозлагIа хьекхай укхаза люцерна, 250 гектарах хIарен тIара 19,3 центнер баьцха доакъар чуийцад.

Укх деношка кхозлагIа баьцаш хьакха болабеннаб доакъар Iалашдераш. ХIанзле шурий-товарни ферме хьатIаенай 387 тонн люцерна. Ерригга а, 620 тонн люцерна Iалашъе лаьрхIа ба колхозе.

Хьайбашта Iан кийчо еча къаьстта доккха дакъа лоац механизатораша Б. Чимаева, И. Алхазурова, Б. Хамидова, аргIаш деш болча А. Тайсумрва, Т. Чугаева, М. Асхабова, кхычар.

Месячник чакхдаьннадале а, хьайбашта доакъараш Iалашдара кампани дIахо йолаш я.

Х. ЗАУРБЕКОВ.

Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени доттагIала денош

ВЕЖАРИЙ ДОГ-МЕРЗО

ДоттагIала хий аьнна цIи тиллай халкъо Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени доазув къоастадеш долча Аксай яхача хих. Да а да из иштта. ХIана аьлча доттагIала вIашагIкхетараш дукха дайнад цунна.

Укхаза каст-каста вIашагIбетталу вежарашха йолча Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени къахьегамхой. Царна юкъера доттагIал кIоарга овлаш долаш да, дIаьхий да бIаьшерешка вIаши уллуа дяхача цу шин республика къамашта юкъера бувзамаш.

Нохч-ГIалгIайчени Дагестанеи къахьегамхоша шоайла вIаши леладу гIулакхаш социалистически къамашта юкъерча дохаргдоацача вошалеи доттагIалеи къаьгга цхьа масал да. Хаддаза вIаши гIоновкъостал деш бах шин республика къахьегамхой. ХIаьта шоайла дагардувца каст-каста вIашагI а бетталу уж.

Иштта селхан Герзель яхача юрта кIал Iурре а денз гIаш а машинашца а хьаухаш бар хоза кийчбеннеи юхь тIара белабеннеи бола дукха нах. Царна юкъе бар Гудермесски района предприятешкара, совхозашкара, колхозашкара къахьегамхой, художественни самодеятельноста викалаш. Уж гулбеннабар вайцига дIадолалуча Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени доттагIала Деношка дакъа лаца йоагIача вежарашха йолча республикерча делегацега моаршал хатта аьнна.

Хьаьший тIера Iобоссаше а фусамдаьй гона юкъе нийслу. Царна тух-сискал духьалдахь чокхи й тIадувхача кагирхоша. Массанахьара хьахоз моаршала дешаш, бIаргагу шоайла мархIбетталу нах. ВIаши дувца дукха долаш ба Дагестана халкъа поэташ Гамзатов Расул, Алиева Фазу, цIи хеза писатель Ахьмадхан Абу-Бакар, Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой Ахматова Раиса, Ведзижев Ахьмад, Чахкиев СаIид, Арсанукаев Шейхи.

Кавказе малагIа вIашагIкхетар чакхдоал детташ тIоараш, локхаш пандар, дог ураоттаду масса халхараш доацаш! Халхара бIал боаккхаш ба шин республика художественни самодеятельноста викалаш. Уж ба шо-шоай коллективашка яьржача социалистически яхье хьалхле лелаераш а.

Парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумеи республика Министрий Советеи цIерагIа хьаьшашка моаршал хоатт КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара **М. О. Бузуртанова.**

Хьаьший цIерагIа къамаьл даьча КПСС Дагестански обкома секретара **Ш. А. Исмаилова** аьлар:

— Тха деза доттагIий! Тхоах хIаравар укхаза, доттагIал лархIа а цунна хам бе а ховш йолча Нохч-ГIалгIайчене ва чIоагIа ловш вар. Тхо массаза а доккхал деш хиннад деррига советски халкъаща юкъе санна вай республикай къахьегамхошта юкъе а болча вежарий бIайхача безамахи доттагIалахи. Тахан тхо шунцига хьоашалгIа да, хIаьта кастта шин республика викалаш Дагестано тIаэцаргба. Баркал шоана оаш деча хьоашалах а доттагIалах а.

Дукха ха ялалехьа Грознега хьа дIайолалу машинаш. Массанахьа — Гудермесе, Аргуне, Грозне Iочукхаьчача а автопоезда хьаьшашка моаршал хатта духьалъух гонахьа баха нах, наькъа йистошка, улицашка хьалдийтта доахк доттагIал, советски халкъий дохаргдоаца вошал хестадеш дола лозунгаш, транспаранташ. Беза хьаьший тIаэца кийчъеннай Нохч-ГIалгIайче.

Цу дийнахьа республика столица керттерча майдан тIа сийлахь-воккхача В. И. Ленина памятника йисте зизаш дахкарца Дагестана делегаце вламашта сийрда никъ хьийхача, Советски паччахьалкхе хьаьча дерригача дунен къахьегамхой баьччан сий дир. Иштта царзизаш дехкар «Халкъий доттагIала» монумента йисте а.

ХIаьта сайрийна 1-ча Мая цIерагIча беша, Дагестанеи Нохч-ГIалгIайчени доттагIала Денош торжественни хьаделлаш моттиг хилар.

М. САЛМАНОВ.

СУРТА ТIА: хьаьшашцара хьалхара вIашагIкхетар.

Е. МЕГРАБОВА сурт.

Л. И. Брежневи Т. Живкови доттагIлен тIехь вIашагIкхетар

9 августе Крыме КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев вIашагIкхийтар КПСС ЦК вийха вай мехка салоIаш волча БКП ЦК Хьалхарча секретараца, НРБ Паччахьалкхеи совета Председателаца Т. Живковца.

Новкъосташа Л. И. Брежневеи Т. Живковеи вIаши хоамаш дир Советски Союзи Болгаре Халкъа Республикеи социально - экономически дегIаяхкара дешаех. Цар белгалдир КПСС-и БКП-и юкъера вежарашха дола бувзамаш беркате хьисап долаш, шинна а мехка юкъера массе а оагIорахьа вIаши цхьана леладу гIулакхаш вIаши гарга ахари толаме дегIадоагIаш долга.

Эггара дукхагIа терко тIаяхийтар дукха ха йоацаш НРБ партийно - правительственни делегаци официальни визитаца Советски Союзе енача хана баь барт чакхбаккхара, хIаьта къаьстта аьлча, шинна а мехка материальни производства тайп-тайпарча отраслешка Iилма - технически вIаши цхьана леладу гIулакхаш, специализации кооперировании дIахо кIоаргъяра проблемашта. СЭВ гома чу увттаеш йола экономически вIаши цхьана гIулакхаш леладара йIаьххача ханна йола лаьрххIа программаш кхоачашъеча Советски Союзои Болгареи дакъа лацара перспективаш йийцар.

Дунен халкъашта юкъерча вахара актуальни проблемай хьакъехьа шоашта хетар вIаши довзийтар. Л. И. Брежневеи Т. Живковеи хьакъвайкадир герзашца кийчлулга сихде гIертача довзаш долча империалистически гIозраша духьале йойя а дунен халкъашта юкъера кхоккам кIаьдбара процесс дIахо хьоргхиларахи кIоаргдургхиларахи шоаш тешаш болга. Советски Союзои Болгареи социализма вежаращха долча кхыча мехкашца цхьана цу гIулакха шоашкара де мел доагIар дергда. Белграде хургдола Европа юкъарча совещане дакъа лаьцача паччахьалкхений викалаш вIашагIкхетилга Хельсинке дIадоладаь Европе машари кхерамзлеи чIоагIъяра гIулакх деш хилийтара тIехьа да уж. Цуница дийза хьакхайкадир. укх деношка чакхъяьннача цу вIашагIкхетара кийчо еча этапе дакъа лоаца дукхагIа йола паччахьалкхенаш Белграде вIашагIкхетар конструктивни хьале, кхоккам кIаьдбара уйланца чакхдаккхар ловш хилара шоаш раьза болга.

Л. И. Брежневеи Т. Живковеи дагадоаллаш белгалдир къилбаседа - малхбоален Африкера хьал ирдалар. Империализмаи реакцеи низаш фунагIа даь а африкански паччахьалкхений цхьаогIо мелъе, уж шоайла вIашка кхоха, дегIадахкара социалистически никъ хержача мехкий позицеш йохае гIерт. Цу хьалашка къаьстта лоархIаме да довнаш кIоарг ца далийтар, колониализмо тIехьенна дита къовсаме дешаш машара средствашца, дикача лоалахоша саниен антиимпериалистически солидарность йолаши къестаделга Iалашдар.

ВIаши къамаьл деш йийцар дунен коммунистически болама проблемаш, белгалбир халкъаша паргIата, демократически, шоай лоIамагIа дегIадахкара тIехьа лоаттабеча къовсамера цун лоархIам.

ВIашагIкхетар чакхдаьлар цIенча дег тIарча, вежарашха долча доттагIала, дийцача дерригача дешаех цхьатарра уйла йолча хьале.

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

СССР КОНСТИТУЦЕ ПРОЕКТ ЮВЦАШ

ИСКУССТВО— ХАЛКЪА

Кердача Конституце проекта тIа бIарчча цхьа корта ба вай мохк социальни культурни даькъе дегIабоалабара пачхьалкхено еча йовкхонна хетабаь. Из кIоаргга доагIаш гIулакх а да. Культуреи искусствои боккхача лоархIаме майнг наха идейни, къахьегама, нравственни кхетам балара, коммунистически кхоане вахаргвола саг хьалкхевара. Цу дукъа проекта тIа къаьстта белгалдоаккхаш да профессиональни искусствои халкъа художественни творчествои дегIайоалаяр масса оагIорахьара хьаллоацилга. Ма кIоарга, нийса, гIадвуга дешаш да уж! Вай республикерча шиш театро — Х. Нурадиловеи М. Лермонтовеи цIерагIчар — шоай творчествах дала йиш йоаца гIулакх даь дIаоттадаьд вахарца, производственни коллективашца даим бувзам лоаттабар.

Х. Нурадилова цIерагIча театро Нохч - ГIалгIай гIишлошъяра управленеца договор яьй социалистически вIашин цхьана гIулакхаш леладе. Дукха ха йоаццаш театра артисташ хилар № 4 йолча СМУ болхлой болча хьоашалгIа. Театра керттерча режиссера Р. Хакишева монтажникашта дийцар театра истори, йовзийтар шоай творчески планаш. Иштта болхлошта гойтар А. Гельмана «Преми», В. Шукшина «Хьинар дола нах» яхача спектаклаш тIара доакъош, Пушкина произведенешцара сценаш. ХIаьта гIишлонхой комсомольски организаце секретара А. Исламова артисташта дийцар шоай къахьегама толамех, балха тIа нийслуча халонех. Массане белгалдаьккхар сага къахьегамеи эстетически кхетам балар юкъара гIулакх долга. Артисташа договора плана юкъедихьар № 4 йолча СМУ шоаш шефство эцилга: новкъостал дергда художественни самодеятельность вIашагIйолла, салаIара сайренаш чакхъяха, ешаргья вай ханарча театральни искусствах йола лекцеш, артисташа, творчески кагирхоша отчеташ тергья болхлошта шоашта карагIдаьннарех дувцаш.

Е хьаэцаргья вай М. Ю. Лермонтова цIерагIча театрен республике йоккхагIа йолча предприятеех цаI йолча «Красный молот» заводен вIашин цхьана гIулакхаш леладу коллективаш. Цхьаккха спектакль дIайодац цунах шоашта хетар болхлоша ца дувцаш, актерашца цхьана чакхйоах творчески конференцеш. Театра художественни совета чувоагIа завода парткома секретарь В. Капустянови профсоюза заводской комитета председатель В. Ковалеви.

ТIа-тIа шерлуш йоагIа театрои цунга хьежа ухарашеи театра. Ди дездара керда форма. Городерча предприятей, учрежде765ей, иштта цхьайолча районий партийни, профсоюзни, комсомольски организацей балха планашта юкъе дукха да цунна хетадаь дешаш. Дика кийчлу цу тайпара театра Денощта театра коллектив а. Сона хетарах, из форма боккхача лоархIаме я театре ухарий кхетам лакхбара, искусстваи къахьегамеи бувзам чIоагIбара.

Вай республикерча искусства болхлоша раьза хиина хьаллаьцар «Советская культура» яхача газета тIа кепатеха «Искусстваи къахьегамеи союз чIоагIъяр» яхача письмоца литератураи искусстваи цIи хезача мастераша дIаболабаь болам.

Укх шера апрель бетта торжественно чIоагIйир республика искусства болхлоштеи «Чечениигушвино» объединене, «Птицепром» треста къахьегамхоштеи юкъера договор. Шоай гастролеш йолча хана М. Лермонтовеи Х. Нурадиловеи цIерагIча театраша, филармоне царна гойт шоай дикагIа йола спектаклаш, концертни программаш, чакхдоах творчески вIашагIкхетараш, художественни самодеятельноста коллективашта новкъостал ду.

Мах баь варгвоацаш боккха ба искусства мастерийи производства коллективайи вIашагIкхетарех боала пайда. Парте XXV съезде а дийцар творчески организацеша заводашта, фабрикашта, совхозашта, колхозашта шефство леляр дика гIулакх хилар, из бахьан долаш наьха кхетам дегIабар, дIахо из гIулакх шерде дезилга.

Миччахьа цу тайпара вIашагIкхетар долча нийсвелча хьахоз вахаре, къахьегаме театро новкъостал ду шоашта яхаш болхлоша дувцаш.

ТIаккха мел боккха пайда лу вIашагIкхетараша артисташта. Царна дикагIа довз наьха вахар, Iомаю цар оамалаш, профессех дола бакъдараш хов. Цул тIехьагIа уж хьу сцена тIа. МоллагIа роль ловзеча накъадоал уж. Цу хьакъехьа дийцар Х. Нурадиловеи М. Лермонтовеи цIерагIча театрий артисташа «Чрезвычайное происшествие» яха А. Гельманеи «Пуск» яха Г. Бокаревеи спектаклаш кийчъеш гIишлонхошца а болхлошца а шоаш вIашагIбетталуча хана. Мишта Iелу тIаккха «Искусство халкъа доалахье я» яха В. И. Ленина дешаш дагаца дохаш. Ший овлаш кIоаргга хеца деза цо адамий кхетам сов а боаккхаш. Наха кхетаеш, царна езаш хила еза искусство. Из декхарийла я наьха деташка йижа, уйла яйта, дог ураоттаде. Из декхарийла я хIаравар художник ве, нах дегIабоалабе.

Дерригача халкъаца цхьана республика творчески интеллигенце дакъа лоац СССР кердача Конституце проект ювцача, дег тIара къоабалду из исторически документ. ИттлагIча пятилетке Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхошта хьалхашка латта Iалаьмате доккхий а сийлахьа а декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбахара шоай хьалех пайда эца декхарийла бу искусстваи культураи болхлой. Коммунизм хьалъерашта деш дола культура гIулакхаш шерде деза цар.

Конституце проекта хьакъехьа мел дувцача артисташа белгалдоах вай мехка Керттерча Законо советски нах духовно дегIаахара, СССР дукккача къамий культура лакхъяра, творчески низ, хьаькъал совдаккхара, творчески кортамукъаленна гаранти лулга. Из геттара дика гуш да вай республикага хьежача. Нагахьа санна революци котъялалехьа нохчий а гIалгIай а культуреи искусствои вIалла яц ала йиш хиннаяле, тахан вай ала йиш я болх беш ца кхо профессиональни театр, цирк, ши музей, пачхьалкхен филармони, «Вайнах» яха халхарий ансамбль. Республике я 346 клуб, 409 библиотека. Искусстваи культураи учрежденешка болх беш ва 4 эзар гаргга саг. Алхха дIадахача 1976 шера театрально - хьажара учрежденеша гайтай 4800 спектакль, концерт, представлени, музееша яьй 3800 экскурси. Царга хьежав 1,5 миллион саг.

Цу дерригнеша къаьгга тешал ду ший культура дегIайоалаяра Нохч-ГIалгIайчен йоккхий торонаш хилара.

Советски правительствас цхьаккха хIама кходац бахача наьха духовни хьашташ кхоачашдара, республика культуреи искусствои дегIайоалаяра. Укх шера цу гIулакха хьахийцад 6,5 миллион сом.

Боккхача безамца кердача Конституце проект Iомаеча искусства а культура а болхлоша тел шоай предложенеш, хувцамаш ду. Масала, «СССР-е чIоагIа могаду профессиональни искусствои халкъа художественни творчествои дегIаккхувлар» яхача 27-ча статья тIарча дешашта, сона хетачох, тIатехача дика хургдар: «Социалистически реализма дикагIа йолча традицешца» яха дешаш.

Советски пачхьалкхено СССР-а гражданий творчески низаш дегIадоаладеи царех бизза пайда эцеи торо ялар дувцача корта тIа, сона хетарах, тIатехача бакъахьа дар: вай Даьхен — СССР-а хьал тоадара хIама хьакхоллаш доккха дакъа лоаца саг-массе оагIорахьара дегIавоалавара» яхар.

Уйла тIайохийташ проекта мугIараш тIа-тIа дукхагIа мел деш дикагIа гучадувл Конституце гражданашта мел йоккхий бокъонаш лу. Цунца цхьана вайна хьалхадоах пачхьалкхенна, халкъа хьалхашкара вай декхараш доккхий хилар.

Конституце кхы цIаькхаза а вайна дагадохийт вай хьамсара Даьхе низ — бокъоний керттера гаранти, вайх хIаране теркам бе беза гIулакх долга.

А. МИТРОФАНОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР культура министра заместитель.

ХАБАРОВСКИ КРАЙ. Байкало-Амурски магистрала Малхбузехьарча участке болх беш я «Укрстрой» гIишлонмонтажни поезда коллектив. 15 эзар совгIа саг вахаш хургйолча Ургал яхача поселке нах чубаха цIеноши больнични корпуси хьалъеш ба Украина комсомоло бахкийтараш. Культура Дворец, спортивни комплекс, локомотивни депо, мехкдаьтта чудетта станци, дахчах хIамаш ю предприятеш хьалъеза ба гIишлонхой.

Сийлахьча юбилейна дика къахьегаш накъайолх комсомольско-кагирхой бригадаш. 2—3 бутт графикал хьалха йолаш болх беш я уж ерригаш а.

СУРТА ТIА: поселок Ургал.
ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬЧА ЮБИЛЕЙНА ТОЛАМЦА НАКЪАГIОРГДА

(ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР)

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой, дерригa советски халкъ санна, накъаболхаш ба Октябра 60 шу дузача сийлахьча юбилейна.

Юбилея цIейна хьалхарча къахьегама вахте эттай заводий, фабрикай, промыслай, гIишлон, колхозий, совхозий, транспортни, кхыча организацей коллективаш. Юбилейни шереи бIарччача пятилеткаи задванеш ханал хьалха кхоачашъяра шерра цар йоаржаяьча социалистически яхьо дегара денга дIахьалхашкахьа гIа боахийташ керда толамаш доахийт царга.

СССР кердача Конституце проект дерригача халкъо ювцача укх деношка доккхий декхараш хьалхашка увттаду, уж толамца кхоачашдара. хIара коллектива лаца деза дакъа белгалдоах.

ДIабахача ворхI бетта дика къахьегама толамаш даьхар промышленноста, гIишлошъеча, транспорта, юрта боахама, иштта кхыча доакъой къахьегамхоша.

Дукккача предприятейи организацейи коллективаша толамца кхоачашду шоаш тIаийца юбилейни социалистически декхараш.

Нохч-ГIалгIайчен промышленноста болхлоша тIаийцад укх тайпара социалистически декхараш:

«Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар белгалдоаккхалла промышленни продукци арахецара итт бетта план ханал хьалха кхоачаш а еш. Планал совгIа арахецийла 11 миллион сома маьха продукци. 1977 шера планагIа лаьрхIачул къахьегама овсарле ах процент лакхйолла».

Дуккхача промышленни предприятей коллективаша хьинар кхо ца деш къахьегарах 1977 шера дIабахача ворхI бетта ерригa республика хьанийцача планал совгIа маьхала яьккхай 11,6 миллион сома маьха продукци, къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул цаI-ах процент лакхъеннай.

Юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачащдеш ба республикера мехкдаьттахой.

Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене коллективо 1977 шера планал совгIа 50 эзар тонн мехкдаьттен 5 миллион кубически метр гази яккха социалистически декхараш тIаийцадар, мехкдаьттаца хьайоагIача газах пайда эцилга, — газ чакхйоахача заводашка из чакх а йоахаш, 96 процентага дIакхачийта лаьрхIадар. ДIабахача ворхI бетта республикерча мехкдаьттахоша планал совгIа даьккхад 75 эзар тонн мехкдаьттен 11 миллион кубически метр газ. Газах пайда эцилга 90 процентага дIакхоачадаьд.

Республикерча мехкдаьтта чакхдоахараша хIанз пачхьалкхен дикала Знак йолаш арахецаш я 18 тайпа продукци е ерригa арахецача продукцех 35 процент, тIаийцача социалистически декхарех арахеца еза из продукци 33 процентал чухьнахьа йоацаш хила езача.

Доккхий социалистически декхараш тIаийцад укх шера машинашъечеи металлообработкаи предприятей коллективаша. 1977 шера арахеца продукци 1976 шера арахийцачул 7,5 процент дукхагIа хилийта декхараш тIаийцад цар, хIаьта хIанзлехьа тIаккхийтта продукция 8 процент я. «Дерригача халкъа цIейна дикача къахьегама толамашца накъагIоргда» яхача девизагIа къахьегаш я хьуна, кхачан промышленноста, кхыча доакъой дукха коллективаш.

Цхьабакъда массанеша хьинаре къахьег, тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара къовсам лоаттабу ала йиш яц. Халахете а хIанз а тIехьа республике йолаш я тIехьаюса промышленни предприятеш, гIишлошъю организацеш, колхозаши совхозаши. Хьалхалаттача коллективай дараш санна да цар къахьегама хьалаш, цхьабакъда доахаш дола къахьегама толамаш гаьнна шоайла тара дац.

ДIабахача ворхI бетта даьхача къахьегама толамаша хьахьоккх цхьайолча предприятеша хьалха дIаяхача хана санна машинехи оборудованехи во пайда ийбелга, дукха балха ха зехьа йоаелга, къовсам лоаттабац бедал, материалаш, доагор, электроэнерги кхояра тIехьа.

Социалистически яхь лелаю алийта кепа лелаеш я, болхлойи инженерно-технически болхлойи бокъонца оарцагIбаьхабац юбилейни шера планаши тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачаши дара.

ВорхI бетта баьча балха итогаца хьахьокх продукци маьхала яккхара пачхьалкхен план 4 предприяте кхоачаш ца яьлга. Царех я «Трансмаш» завода, цементни завода, цIенош деча эша йоккхий панелаш арахецача Аргунски завода, кога гIирс беча фабрика коллективаш. Цу предприятеша пачхьалкхенна дIа ца луш йиса продукци 1,6 миллион сома маьха я.

Июль бетта план кхоачашъянзар цу ханналца продукци маьхала яккхара задани кхоачашъеш хиннача № 3 йолча маьхка завода коллективо.

ЦIенхаштара кхоачамбоацоаш да цIеноn хьалъеча эша йоккхий панелаш арахецача Аргунски завода коллектива балха тIа. ВIашагIъехха аьшкбетона изделеш арахецара ворхI бетта план 53 процент мара кхоачашъьяьяц цо, хIаьта металлоконструкцей план 92 процент мара кхоачашъьяьяц. Цу завода коллективо гIишлонхошка дIа ца кхоачийташ йисар 13 эзар квадратни метр цIенош хьалдалла йола йоккхий панелаш.

Цу коллективай сийлен декхар да укх гаргарча хана тIадиса пачхьалкхен декхар тIера дIа а даьккха, хьалхалаттача предприятей коллективашца цхьана Сийлахь-боккхача Октябра цIейна сийлена накъаяхар.

Республикерча заводашкеи фабрикашкеи кIезига яц производства эффективности балха дикали лакхъяра йола торонаши кхоачамаши.

Къахьегама овсарле хIара коллектива балха керттера хьокхам ба.

Ерригa республика хьанийцача къахьегама овсарле лакхъяра задани тIехкхоачашъяьй. Цхьан болхлочоа лаьрхIача соахка хинначул къахьегама овсарле 1,6 процент лакхъеннай.

Соахкарчул къахьегама овсарле 8 процент совгIа лакхъеннай Карабулакски химически реагентий, Грозненски газ чакхйоахача, «Красный молот», ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент», медицински инструментий, «Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене аьшкбетона изделей заводашка, керда мощносташ юкъе а ца йоалаеш лакхъяьй цар из.

Цхьабакъда, ерригa республика хьанийцача къахьегама овсарле лакхъяра укх шера ворхI бетта план кхоачашъьяьяц 25 предприяте е хIара пхелагIча предприяте.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш а ца еш соахка хинначул къахьегама овсарле лохъяьй Грозненски ремонтно-механически завода, гIишлой материалийи гIишлой индустреи Аргунски комбината, Сунженски хьункомбината, иштта кхыйолча заводийи фабрикайи коллективаша.

Дукккача даькъе цун бахьан да дукккача предприятей кулгалхошеи специалисташеи продукци маьхала яккхара план кхоачашйича кхоачам а беш, къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяра де дезар ца деш хилар.

Боккъалдар аьлча, № 4 йолча маьхка заводе къахьегама овсарле 9 процентi механизированни карьере 15 процентi лохъялара цхьаккха бахьан дац.

1977 шера ворхI бетта план республикерча подрядни гIишлошъеча организацеша шоай низаца даь гIишлон-монтажни балхаш 109,4 миллион сома маьха да, планага диллача из хул 100,4 процент. Соахка ворхI бетта даьрел 4 процент дукхагIа даьд подрядни балхаш.

Подрядни гIишлон-монтажни балхаш дара ворхI бетта план толамца кхоачашъяьй Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене, «Грознефтехимремонтстрой», «Чечингушводстрой», «Чечингазстрой» трестий коллективаша.

ВорхI бетта план дикка тIехкхоачашъяьй коллективаша: Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-7 — 120 процент, СМУ-11 — 116 процент, СпецСМУ — 119 процент, УМС — 127 процент, «Жилгражданстрой» треста ПМК-105 — 117 процент.

Подрядни балхий программа иштта тIехкхоачашъяьй № 7 йолча треста МУС, «Севкавнефтегазстрой» объединене гIишлошъеча управлене СУ-12, «Чечингушсельстрой» треста ПМК-432 коллективашеи кхычари.

Цхьабакъда, тIехьаюсачарна юкъе йолча дукхача подрядни гIишлошъеча организацеша кхоачаш ца деш дисад дукха гIишлон-монтажни балхаш. Царех я Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-3, СМУ-9, ПМК-155, «Жилгражданстрой» треста СМУ-4, СМУ-5 коллективашца пачхьалкхен план 70 процент мара кхоачашъьяьяц, новогрозненски ТЭЦ-а СУ коллективо планагIа кхоачашде дезаш хинна гIишлон балхаш 1376 эзар сома маьха долча, кхоачашдаьраш 574 эзар сом мах болаш мара дац, е планагIа де лаьрхIарех аханел кIезигагIа.

Боахамаша шоаш гIишлош хьалъеча а цIенхаштара кхоачамбоацараш нийслу, цу хьисапагIа укх шера де деза гIишлон балхаш 15 миллион сома маьха да.

ГIишлош хьалъеча дукха балха ха зехьа йоаю, эсала пайда эц машинехи оборудованехи, гIишлон материалаш ханнахьа хьа ца кхоачаш моттигаш нийслу.

ХIанз пятилетка шоллагIча шера бехктокхамерча укх хана боккха лоархIам болаш гIулакх да дикагIйола опыт шерра дIа-юха йоаржаяр.

Яхье баьннараша даьха къахьегама толамаш массанена дIадовзийташ, уж вIашин нийсдеш болх лерттIа дIабахийтара мел эша хьалаш Iалашде деза, моральни поощрени е еза хьалхалаттараштa, из хиланза даргдоаца хIама а хинна дIаотта деза.

Сийлахь-боккхача Октябра цIей хьатIакхача юкъейисар кхо бутт гаргга ха мара яц. Цу юкъейисача хана шозза, кхозза дикагIа къахьега деза хIара коллективо. Хьалхашка латтараш керда декхараш, керда лакхленаш я, уж толамца кара а ерзаеш, толамца кхоачашде деза Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача цIей сийна тIаийца социалистически декхараши пятилетка шоллагIча шера ерригa планаши.

Кхы а чIоагIагIа тIагIертта производства резерваш тахка а тохкаш царех бизза пайда ийбе беза, чIоагIъе еза къахьегама дисциплина, тоаде деза болх кхетамца вIаштIехьбоаккхилга. Из чIоагIа эшаш гIулакх да, хIана аьлча ворхI бетта дика къахьегама толамаш даьха дале а цхьайолча боахамий звеной балха тIа пайда эцанза торонаш дукха я.

«ТIехьабусараш боацаш бе болх», «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизегIа шерагIа социалистически яхь йоаржае еза. Цу толамаша доккхеи мах баь варгвоацеи новкъостал ду дIахо юкъарча производства эффективность лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара, хIара производственникага доккхал дайт ше доахача къахьегама толамех.

ХIара коллектива сийлен декхар да Сийлахь-боккхача Октябра цIейна керда къахьегама толамаш доахаш цакъаяхар.

П. ГРЕБЕНЩИКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР статистически Управлене начальник.

ХIара шера чIоагIлуш йоагIа «Экажевский» совхоза экономика. ДIанхача шерашка дукхасIйолча хана пачхьалкхенна декхарийла йолаш хьаенача совхоза коллективо юртбоахама продукташ Даьхенга йоххара декхараш дизза кхоачашдир соахка.

Планал совгIа пачхьалкхенга еккар 400 тонн гаргга коартол, иштта ялат, тIехкхоачашйир хьайбай продукташ йоххара задани.

ДIайийнача 550 гектарах хIаране тIара совхоз вIашагIъеллача денз ца хинна хьувкъам баьлар: 130 центнер коартолаш. ХIаьта Социалистически ханашка — бархI дийнахьа — е соаккарчул ши кIира хьалха дIайийна яьхар коартолаш.

Цу гIулакхо (специалисташа яхачох) хьалхарча шерашкачул 14—15 ди хьалхагIа коартолаш чуэца йолае а, совхоза экономика чIоагIъе а торо хулийтаргья. ХIана аьлча хьалха хьаяьннача коартолий мах шозза гаргга дукхагIа хул пачхьалкхено дIаэцача хана.

Из культура дIаювча а дIайийна яьнвача кхашта хан-ханнахьа гIулакх деча а къаьстта белгалъяьдар Албогачиев АртагIа, Угурчиев Iамерхана, Аушев Ювсапа, Хидриев Къурейша звенош. 50—60 гектар ху-

КОАРТОЛ—СОВХОЗА КЕРТТЕРА КУЛЬТУРА

Къахьегама Турпала Албогачиев АртагIа 50 гектар долча кхай тIара 170 центнер хIаранех, Аушев Ювсапа кхай тIара — 155, Угурчиев Iамерхана — 145 центнер коартолаш чуера, план 100 центнер йолча.

Юртбоахама продукташ хьувкъаяра а уж пачхьалкхенга дIакхачийтара а дакъа лоацаш къаьстта белгалбаьннача болхлоех ворхIнена правительствени деза совгIаташ делар.

Соахкарчул доккхийгIа а, бехктокхамегIа а да совхоза коллективо укх юбилейни шера шийна хьалхашка оттадаь декхараш. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денна сийленца накъабахара задванеш дикка тIехкхоачаш а еш, пачхьалкхенга 3500 тонн коартолаш, 270 тонн шура, 185 тонн дулх, планал дукхагIа ялат, гидуаргаш доалла аьнна да шу долалуш совхоза къахьегамхоша тIаийца декхараш. План 105 центнер йолча, совхоза дерригача коартолий кхай хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 130 центнер коартолаш чуэца декхар тIаийцад болхлоша, тIаккха Албогачиев АртагIа, Аушев Ювсапа, Угурчиев Iамерхана звеноша — хIара гектара тIара 150 центнергара 160 центнерга кхаччалца коартол чуэца лерхI.

Из уйла коартолаш кхеерий хиина Iац, гектара тIара 3—4 центнер планал совгIа йолаш ялат хьалкхеде дош деннад гидуаргаш лелаеча звеноша а.

Шоай дош кхоачашдара низ кхобац къахьегамхоша. План 500 гектар йолча 600 гектара тIа дIайийнай коартолаш. ДIадахача массехк шера тайп-тайпарча фух йола коартолаш кхеяьча, укх шера дерригача кхай тIа дIайийнар, массехк шера Экажкъонгий-Юрта лаьтташка эгара дукхагIа хьувкъарца белгалъяьнна «Волжанин» яха сорт да.

Механизатораш нийсса дIаоттабарах, кхашка болх беча техниках бизза пайда эцарах, кхоачашде деза декхараш болхлошта дIадовзийтарах, агротехнически дикагIйолча лача хIара звено кхаш тIа ворхI дийнахьа коартолаш дIайийна яьлар.

Массе а хана санна, укх шера а чIоагIа яржа йолаеннаяр коартола зе ду колорадски чоапилгаш. Кхаш леладераши специалисташи ханнахьа оарцагI баьлар цу гIулакха. Дукха ха юкъе ца йолийташ шозза молхаш а теха йоайир уж механизатораща. Цхьабакъда, каст-каста хулача догIаша коартолий хенаш сиха дегIадоаладар бахьан долаш, механизмашца кхозлагIа коартолий моастагIашта духьал молхаш тоха вIаштIехьдаланзар. Лакх а кхста а еннача коартолий хенаш дохадора кхай тIа яьккхача тракторо.

ХIаьта а Iунал ца деш дитанзар кхаш. Грозненски авиаотрядагара новкъостал дийхар совхозо. Новкъостала енача вертолета экипажо дерригача коартолий кхашка молхаш а теха, чоапилгаш йоайир лоаццача хана. Иштта цахаддаш доал дарах хIанз бIарг хьесташ дикача хьале да коартолий кхаш.

Хоза сурт да совхоза фийг бола ялаташ, гидуараш дIайийнача кхай тIа хьагур а. Ши эзарл цхьа бIаьи совгIа гектара тIара ка бола ялат чуэца дезаш ба къахьегамхой. Цу гIулакха ханнахьа кийчо йиъ. Хьалхе а оттайир дергдолча балхий план-график, механизатораштa дIайовзийтар моральнии материальнии стимулаш.

Июнь бетта хьалхарча деношка тоаяь яьлар коартолаши ялаташи чуэца ерригa техника: 9 комбайн, 16 коартолаш оахка агрегат: белгалйир хIара болх бергбола участок, цига болх бергбола нах, автотранспорт, тракторни лафеташ, кхыдараш.

Йоачаша боагIача бесса болх байтац укх шера юртбоахама къахьегамхошка. ХIаьта а совхоза болхлоша шоай говзал духьала яьккхай догIашта: чуийца доалаш латт ка бола ялат. АргIа — совхоза керттерча культурага, коартолашка я.

Т. ХАШАГУЛЬГОВ.

СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙ. Ипатовски района къахьегамхоша хьувкъам чуэцача беча балха шоай района партийни организаце Iоаяьча опытах болча КПСС ЦК соцамаи Л. И. Брежнева дайтача моаршала письмонеи жоп а луш сийленна кхоачашдаьд шоай декхараш.

ПланагIа 120 эзар тонн ялат Даьхенна дIадала дезача ши бIаь эзар тонн совгIа ялат дIаденнад. Хаоттама хьалаш хала хиина дале а болх дика вIаштIехьабаьккха, йолкхача говзалца, техниках бизза пайда эцаш механизатораша 137 эзар гектара тIа хьекха касарех илла ялат 9 дийнахьа аьрда даьккхад.

«Янушевский» яхача совхозе ялат чуэцача транспортни комплексашта юкъе яьржача социалистически яхье массаза хьалхара моттиг лелаю коммуниста Василий Егорович Жужель керте латтача коллективо.

СУРТА ТIА: комплекса начальник В. Жужель КПСС райкомеи райисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх бе йоаллаш латт.

К. ТАРУСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХIАРА МУГI ДОГ УРАОТТАДЕШ БА

Вай мехка хIанз шерра доаржадаь дIахьош да СССР кердача Конституце проект ювцилга. Кердача Конституце проект Iалаьмате боккхача лоархIаме документ да, из да советски халкъа хьал-торо тоаяра еча йоакхон къаьгга дола доккха тешал.

В. И. Ленина кулг яздаьча хьалхарча Советски Iаьдала декретех цаI да мах боацаш дарба дарах дола декрет.

ХIара шу массаза доал совдувлаш да Советий мехка наьха унахцIено лораеча дIадохийтар. Из бакъду вай республике хьалъяьча а хьалъеча а медицински йоккхача учрежденеша. Царна юкъе я тха районера яраш я. Районе хьалъе лаьрхIад 250 сага лаьрхIа 3,5 миллион сом дIагIоргдола йоккха больница:

КПСС XXV съезде ше яьча отчетни доклада тIа новкъост Л. И. Брежнева белгалдаьккхер социальни декхарашта юкъе сага унахцIено лораяра, йоакхо яра декхарал бехктокхамегIа цхьаккхе а ца хилар.

Цу хьакъехья я Конституце проекта шовзткъе шоллагIеи шовзткъе кхоалагIеи статьяш.

СССР Конституце проект — Советски строй эггара демократичнегIа хилара дола тешал. Цу тIа дувцаш да социалистически стройна 60 шера карагIдаьннараш.

Цуп хIара мугI керда толамаш дахара дог ураоттадеш ба. Советски наьха унахцIено дIахо а лораяр тоадара СССР кердача Конституце шовзткъе шоллагIча статьяна тIатехача дика хургдар «медицински знанеш хила еззача боараме йола медицински болхлой цахаддаш кийч а беш» яха дешаш.

А. МАЛЬСАГОВ,
г. Назранерча районни поликлиника лор-терапевт.

БЕЛОРУССКИ ССР (Могилевски область).

Могилевски района «Красная звезда» яхача колхоза механизатораш чуйнна болх беш ба. Хьинаре къахьегаш доакъар кийчду, хIаьта кастта хьувкъам чуэца болалургба.

ХIара денна сакхетам лакхбоаккхаш вахар довзаш ба уж: мехка чурча а арахьарча а гIулаккхех хадданза царна информацеш ю колхоза агитаторашеи пропагандисташеи. ХIанз кхашкарча станашка, боахама ерригача подразделенешка а санна, СССР кердача Конституце проект ювц цар.

СУРТА ТIА: СССР кердача Конституце проект ювцаш ба механизатораш. Хьалхарча плане — пропагандист, боахама керттера агроном А. И. Ходонович.

Н. ЖЕЛУДОВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

ОКТЯБРО ХЬАБИЙЛЛАЧА НАЬКЪАГІА

ДАГЕСТАНСКИ АССР ДОТТАГІЛЕН ДЕНОШ—НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕНЕ

ИРАЗ ДОЛА КЪАХЬЕГАМ

Кизимат яхача городера Черкейски ГЭС хьалъерашта новкъостала, итташ километраш никъ а беш, къона болхлой ухаш ха а яр. ХІаьта хІанз дагестански энергетика гигант болх бе йолаелча гІулакхаш кхыча тайпара да. Халуль лоама тІа уллача гидрогІишлош хьалъерий поселкера хІара Іуйрийна город Кизил юрта овгІорахьа болхлой гІирс тІабийха болча кагийча нахахи мехкарехи хьалйиза автобусаш дІайолх. Уж штукатураш а маляраш а, арматурщикаш а бетонщикаш а, монтажникаш ба, иттлагІча пятилетка лоархІамегІа йола гІишлю «Полиграфмаш» яха завода а фосфорни удобренеш арахецача завода а керда цехаш хьалъерашта — Черкейгесстройн № 2 йолча СМУ коллектива новкъостала болхараш ба уж.

Черкеера Кизилюрта балха хІара денна йода тха бригада а.

15 шу гаргга ха я со отделочникий бригадана кулгалдеш вола. Город Кизилюрта торгови центре, гидрогІишлош хьалъерий поселке — Дубке, Черкейски ГЭС-а машинни отделене, Армене атомни электростанци, город Махачкала ТЭЦ хьалъеча, кхыча дуккхача объекташка догам дари штукатурни балхаш дари — цар кулгаша давр да.

Башха-дика гІулакхаш карагІдийннад комсомольцашта Иестуров Шарапудина, Мусаев Шарапудина, пятилетка гвардейцанна Дибиров Магомедкамиляна.

Дега тоам а хулаш белгалде безам ба са Черкейски ГЭС хьалъеча коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цІи еннача бригадашта юкъе тха комсомольско-кагирхой бригада хиннилга.

ТІехьарча шин шера са вахаре белгала эргалонаш хиннай. КПСС ЦК члено, парте Дагестански обкома хьалхарча секретара нов. Умаханова Дубки яхача поселка клубе торжественни хьале СССР Лакхехьарча Совета Президиума цІерагІа сона хьаелар Ленина ордени Социалистически Къахьегама Турпала Дошо седкъеш. Цул тІехьагІа дукхьа ха ялалехьа со харжар КПСС XXV съезда делегаталла.

Сона, мугІарерча гІишлошъерхочунна делар эгтара доккхагІа дола правительственни совгІат. Соах тешам беина, со вахийтар эгтара лакхехьарча партийни форуме дакъа лаца.

Цу бакъдараша цІаьхказ а цІаьхказ а тешал ду советски демократи бокъонца халкъа демократи хилара. Из да КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева яьча доклада тІен СССР кердача Конституце проекта тІен.

Тха бригада коллективо укх деношка социалистически яхь йоаржаяьй Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара даха ма-доагтІара накъадахара дукха. Тхоаш ца кходеш къа а хьегаш вай Даьхен низ алсамбаккха гІерт тхо.

СССР кердача Конституце проект ювцаш тха коллективо шийна хьалхашка керда мулаш оттадаьд. Оаха декхар тІайийцад иттлагІча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъе. ХІаьта Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга оаха кхоачашъергья 1978 шера задани.

М. ГИРЕЕВ,
Чиркейгестроя № 3 йолча СМУ отделочникий бригадир, КПСС XXV съезда делегат, Социалистически Къахьегама Турпал.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

Йовзаргйоацаш хувцаеннай Дагестана экономика. ХІанз республике езачеи ейгачеи индустре 202 предприяти я. 1976 шера Дагестане эггара хьалха баьккхаб валови продукци арахецара миллионни мул.

1936 шера Дагестана энергобоахам 1100 киловатт юкъара низ бола установкаш яр. Тахан республике электроэнергьи яккхара чот лелаю миллиард киловатт-сахьатех. Цхьаннена тІехьа шоллагІъяр йолалуш болх беш я Сулакски каскада низ бола гидроэлектростанцеш.

● Республика промышленносто хІанз 10 дийнахьа арахец дерригача 1937 шера арахецаш хиинар миссел йола продукци.

● 1937 шера республике болх беш 236 Іилман болхло вар. Царех дукхабараш Іилман степенаши цІераши йоацаш бар.

ХІанз Іилман кхолламаш деш ва 2500 Іилман болхло, царех 105 Іилман доктори кандидати ва.

ОКТЯБРА ЦІЕЙНА—СОВГІАТ

ТІагІертта къахьегаш я опыт йолча арматурщика къахьегама Сийлен III степена орден лелаеча, коммунистически къахьегама ударника Урузбаев Мусхаба кулгалдеш йола «Дагводстройиндустре» треста аьшкабетонни хІамай Хасавюртовски завода арматурщикий бригада.

Арматурни каркасаши аьшкабетонни хІамаши арахецара план хІара бетта 115—120 процента кхоачашъю, хьаеш йола хІамаш массаза а дика хул, йоах цеха начальника.

Бригадо толам бахара бахьан да хІаране болх дика вІаштІехьбаккхар. Укхаза хІаранена хов ший де дезар, цудухьа говзал совъювл. Шоаш арахецача арматурни каркасий дикалах тийша бетона дикал йолга кхета а деш цар хьаьюндаь эггара хьалха дІа ма-хьеккхинге дІаэц цар продукци.

Урузбаев Мусхаба заводе болх бу 10 шерал совгІа ха я. Царех 7 шера бригадана кулгалду цо. Балха говзали опыти йолаш волча цо кхоачашъю эггара чоалхане, бехктокхаме йола операцеш, йоах цеха мастера.

Сои мастери дІатІадахача каркас хьаеш воаллар из.

— ГІулакхаш машта лел, аьнна аз хаьттача, вела а къежа дика лел аьлар цо. Болх дего тІаийца къахьегаш из волга кхетадеш дар. Мусхаб наг-нагахьа тхогахьа хьа а хежаш жопаш телаш ва оаха деча хаттарашта, бакъда болх юкъагІа битац, цун кулгаша цахаддаш шоай гІулакх ду. Массехк минут яьлча каркас кийчъяь яьлар. Иштта хул хІара сменагІа.

ГІийло вале а дегІа маьженаш чІоагІа йолаш, бІарахьежача цкъарчоа цІимхаро хеталой а, цунца къамаьл дича гучадоал из вах безаш, царна дикадар де гІерташ, цІена дог долаш волга. 10 шера арматурщика атта йоаца говзал Іомаяьй дуккхача наха. Уж хІанз завода тайп-тайпарча цехашка болх беш ба.

1973 шера деиз хадданза лелаю цо коммунистически къахьегама ударника цІи. Цун сурт завода Сийлен улга тІа доалла массехк шу да, из даьлад Главка Сийлен книжка тІа а.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагтІара накъадахара къахьегама вахте а этта, бригадо дош деннад юбилейни шера задани 7 ноябрь тІакхоачаши пятилетка 4,5 шераи кхоачашъе. Из дош толаме кхоачашдеш хьайоагІа из бригада.

РИЧНЯК Виталий.

СУРТА ТІА: арматурщикий бригада. Бригадир Урузбаев аьттехьа хьалха латт.

ДЕГАГАРА ДЕГАГА

Вай ираз долаш да. Ираз долаш да 130 меттала къамаьл деча барттайнача Октябра дезале дахаш доландаь. ДоттагІала наькъаша дегагара дегага дуг вай.

Массехк шу хьалха дар из. Нохч - ГІалгІайчене дІахьош дар Дагестана литератураи искусстваи денош. ЧІоагІа сакъердалуши пайданеи хилар тхоай доттагІашта — нохчаштеи гІалгІаштеи юкъе оаха яьккха ха. Башха-дикача республика промышленни предприятей коллективашца, юртарча къахьегамхошца, искусства, литература викалашца вІашагІкхетар дицденнадац хІанз а. Тхо, Дагестанера хьаьший цар тІаийцар цІенча дег тІара, чІоагІа безаме.

ХІаьта хІанз цІаькхаз а доттагІий вІашагІкхийттаб шун лаьтта. ХІанз Нохч-ГІалгІайчене Дагестана доттагІала денош да.

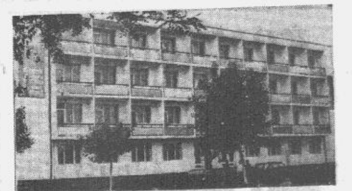
Дукха къамаш дахача тха республике дукха таланташ я. Дагестана дикагІча творчески низий лепача седкъашта юкъе я СССР халкъа артистка Мурадова Барият, РСФСР халкъа артисташ Баталбакова Исбат, Абдулхаликов Махмуд, РСФСР заслуженни артисташи Дагестана халкъа артисташи Гасанова Муи, Эфендиева Рена, кхы дуккха бараш.

Тхо гІаддуг Нохч-ГІалгІайченерча культурни фронте болх бечар доахача толамаша. Тахан санна дагадоагІа сона. Паччахьалкхен гІумкий музыкально-драматически театра сцена тІа цІи хезача башха-дикача артистка РСФСР заслуженни артистка Айдамирова Марьяма иллеш даьха. Махачкалинцаша чІоагІа тІоараш детташ сийдир цун. Кхычар цІераш а я яха йиш йолаш. Шийна тара кхы воаца халхархо СССР халкъа артист Эсенбаев Махьмуда, иштта кхыбарий.

Сона чІоагІа дукхаеза поэтесса Ахматова Раисай поэзи. Цунга кхаьчад лоаман кхалнаьха цІерагІа къамаьл де ираз. Цун стихаша дувц Нохч-ГІалгІайчен, лоаман кхалнаьха къаьнара а тахенара а вахар.

Вайна массанена а сердал, йІовхал телар Сийлахь-боккхача Октябро хьаккелла цхьа малх ба, доттагІала малх.

ИБРАГИМОВА Бурлият, РСФСР халкъа артистка.

Советски Союза Турпала Ш. Алиева цІерагІа йола совхоз Дагестане дикагІа бола комсаш лелаю боахам ба. Цо лелаю коммунистически къахьегама цІи. Цу совхозе иттлагІча пятилетка хьалхарча шера хьаьй комсаш лелаюш чхьагІар доахен Іилма - производственни объединени.

СУРТАШ ТІА: лакхера лохехьа (совхоза гостиница, лаборатори, комсашта гІулакх деш ба, социалистически къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат Н. А. Алиев.

Р. ДИКА сурт.

ДОТТАГІАЛО ЯЬККХА КОТАЛО

«ЗІамига Дагестан» — оал Хасавюртовски районах. Из бакъ а да. Укхаза къахьегаш ба ткъаь иттанел совгІа къамийн народностийн викалаш. Уж бахаш а къахьегаш а ба барттайнача дезале. Из доттагІал — дерригача толамий лард. Из къаьстта гучадаьлар вай мохк ший 60 шу дизарга кийчлуча юбилейни шера.

Тхона, кхашка къахьегарашта дика дагадоагІа 1976 шера КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева мехка хьалха латтача механизаторашка дахьийта письмо. «Юрта боахаме, — яздора новкъоста Брежнева, — ялат дика хьувкъадаран из толаме чуэцараи керттердар балха хана мах бехар... хьувкъам дикагІча ханашка а ца бойташ а чуэцар, кхыдола дерригa юртбоахама балхаш дика чакхдахар — из лоархІаме халкъбоахама декхар, по дІабех боккха организаторски политически болх»

Юбилейни шера ялат чуэцача хана тха районни партийни организаце кулгал лийцар цу хьехамех. хІаьта цар гІо дир ялат ший хаинахьен дикеи чуэца.

Ка бола ялаташ дар 20.500 гектар. ХІара гектара тІара юкъерз лаьрхІача 26 центнер яьккхар. Из тайпа хьувкъам районе хІанзалца хиинабац.

КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленум, цун решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева СССР кердача Конституце проектах яь доклад чІоагІа къоабалъеш тІанийцай района къахьегамхоша. Цар чІоагІа дегаш айденна Іомаю мехка Керттерча Закона проект. Партеи правительстваи еча йоаккхонна жоп луш колхозхойи совхозий болхлойи гІерт производства керда тоеонаш гучаяха, цун эффективность айе.

Укх деношка наха юкъе беш бола беррига организаторски кхетамеи болх тІаберзабаь ба юбилейни шереи бІарчача пятилеткаи халкъбоахама планаш доккхагІа дола социалистически декхараши кхоачашдара къахьегамхой оарцагІбахара. Тхона керттерадар — ялат бахьан къовсам лоаттабар. Ялат Даьхен рузкъа долга дика ховш ма-дий. КІи-марса деношка шерра пайда ийцар дІадахача шерашка Іоаяьча социалистически яхьа кулгалдара, кхашка, хьаштташка ялат чуэцача звеношка политически болх бара опытах.

Гурахьа дІадийна ялаташ чуэцара кийчо еча хана колхозийи совхозийи партийни организацеша оттайир шоай балха планаш. Чакхъяьхар партийни собранеш, ялат чуэцача юкъа вІашагІъехкар партийни группаш, чІоагІбир агитатораши политинформатораши. Къаьстта декхараш хьалхашка оттадир комбайнаш тІа, хьатташка, ялат дІаозача болх беча коммунисташта.

Тха района ялаташ леладераш ялат дика хьувкъадара говзанчаш ба. ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера районо пачхьалкхенга декхар 25 эзар тонн ялат. Из планал дуккха а дукхагІа да. Уж толамаш дахарагІа района дІадахача шера елар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракх.

Доккхача совгІато керда толамаш дахара дог ураоттадир района къахьегамхой. Юбилейни шера цар дош делар юкъера лаьрхІача хІара гектара гІара 25 центнер а йоаккхаш 15 эзар тонн ялат дохка. Бакъда, Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагІара накъадахара яьржача социалистически яхьа юкъе а баха КПСС ЦК майски Пленума решенешта жоп а луш тха лаьтташ леладераша шоай декхарашка кхы цІаькхаза хьежа а хьежа тІанийцар доккхагІа дола декхараш. Юрта боахаме хьалха латтачар совещане беррнгаш раьза а болаш оттадир: 80 эзар тонн ялат гулде, из шозза дукхагІа дохка. Из да хасавюртахоша пачхьалкхенга 28.800 тоннал кІезигагІа доацаш ялат дохкаргдолга. Иззал ялат цІаккха а пачхьалкхен амбарашка чутессадац районо.

ХІаьта ерригача районе гІолла баьржар ялат бахьанце лоаттабу къовсам. Коммунисташа хьахьеккхар доккха къахьегама денал. Ялат чуийцар хелача хаоттама хьалашка. Каст-каста делхача доагІаша халонаш дукхьал йоахар. Бакъда, механизатораша гойтар йоккха говзал, пайда эцар дика денача хІара сахьатах. Ялат групповой хьисапе хьаккхар. Оаха шерра пайда ийцар мехка дикагІа болча ялат леладерий опытах. Масала, Ростовски области Зерноградски района ялат леладерий опытагІа оаха вІашагІъеллар 15 ялат чуэца - транспортни звено.

Дукхагіа долча боахамаша ялат дика хьувкъадир, дика вІаштІехьдаьккхар из чуэцилга. Ленина цІерагІча, «Правда», «Большевик», «Заветы Ильича» яхача колхозий, «Курушский», «Темираульский», «Юбилейный», «Коммунизм», «Октябра 20 шу» яхача совхозий ялат леладерех ала доагІа дика дешаш.

Ялат бахьанце къовсам лоаттабеш гучабаьлар керда турпалаш. Комбайнераша Н. Акамова, А. Салаватова, А. Назарова, Г. Гаджиева, И. Исаева, дуккхача кхычар хІара денна тІехкхоачашйора шоай планаш.

Ялат чуийца даьннад. Бакъда ялата тІехьара къовсам дІахо хьош ба. Из хьажкІий кхашка кхаьчаб. Оаха дика хьувкъаяьй хьажкІаш а.

КарагІдаьнна гІулакхаш — района партийни организаце халкъий интернациональни доттагІал чІоагІдеш хадданза беча балхах хьахиннар. Тха чІоагІа доттагІал да тха лоалахошца Нохч - ГІалгІай, цун Ножай - Юртовски района къахьегамхошца. Тха районий къахьегамхоша шоайла яхь лелаю массехк шу да. Цо тх а дегаш ураувттаду къахьегама керда толамаш даха. Тхо вІаши Іомалу. Делегацеш дІа-юха ахийтаро, опыт дІа-юха эцаро гІоду тхона керда толамаш даха. Уж гІулакхаш кхы а чІоагІлургда. Тхо иох тешаш да. Цунна дола тешал да хІанз Нохч-ГІалгІайчене дІахьош дола Дагестански АССР доттагІала денош а.

М. АЛИБЕКОВ,
КПСС Хасавюртовски райкома хьалхара секретарь.

Кизилюртовски района Орджоникидзе цІерагІча совхоза консерваи цеха коллективо дика дІаладаьд кердача хьувкъамах продукци арахецилга. 740 эзарнел совгІа условни банка сомеи баьцадаарийн консерваш арахийцай укхаза. Хьаьнала къахьегаш хьабоагІа Магомедова РабигІати Халмагомедова Айхати, Терикова Макахани. Смении норма 150—160 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТІА: аьрдехьара аьттехьа Р. Магомедова, А. Халмагомедова, М. Терикова.

Сурт Б. ГАДЖИМУРОВА.

ИЛЛИ ДОАХА ОРНАМЕНТ

Кубаче дошо пхьарех «хабичу уста» — дошоца кхаьла хІамаш ераш оал. Из цІи лу эггара говзагІа болча гравюрашта. Иштта цІи хезаь говзанчаш хиинаб Магомед Гасан оглы, Ибрагимов Гаджиабдулла, Ахмедов Алихан, Гаджихаликов Іаддрахьман, дуккха кхыбараш. Ибрагимов Гаджиабдуллаи Ахмедов Алихани Тегеране, Париже, Нью-Йорке, Стамбуле хиннача выставкашка дакъа лаьца ба, царна совгІата дукха призаш, премеш, медалаш еннай. Кубачинций говзанчаша хьаяьй Кремле квартире-музее латта, Владимир Ильич Ленина Кавказа лоамароша совгІата енна башха-дика шаькъа прибор. Азербайджана Іилмай Академена Гаджихаликов Іаддрахьмана хьадаьд ше санна кхы доаца сахьат. Цун кхоллама эггара дикагІа дола сурт хилар Низаме пхе поэмай — «Хамсэ» темагІа кхелла произведенеш.

ГІорбаьннача «хабичу уста» цІераш Кубаче йицлац. ХІара къона кубачинец уйла йолаш ва кубачинций искусства цІи дІахозаргйола хІама хьакхолла. ХІаьта къона говзанчаш шоай дай сий лакха лоаттадеш ба. Париже хиннача Дерригдунен выставке Кишев Гадже зІамига чайни сервиз йир кубачински орнамента дерригача тайпашца кхаьла а кхаьла. Из ярах цунна елар йоккха медаль.

СовгІата лаьрхІан выставочни хІамаш хьаеча творчески балха юкъе хьинаре дакъа лоац хІанзарча говзанчех цаІ волча Алиханов Расула. Изи Магомедов Гаджибухмуди «Спасская башня» яхача орнамента автораш ба. 1939 шера Нью-Йорке хиннача выставкеи 1958 шера Брюсселе хиннача выставкеи царна медалаш елар.

Алихановеи Магомедовеи балхаш белгала да хоза, безам тІабодаш хиларица. «Кубачи» яха сервиз ярах бронзови медаль еннай цунна. Изделей сери ярах цунна еннай СССР ВДНХ доко медаль. Цо кийчъяьй Ленина барельеф, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетадаь декоративни оаркхилг. Цуч башха-дика болх ба дагестански халкъа орнаменташ хьагулдаь дола альбом. Прикладной искусство дегІайоалаеча цун карагІдийнна гІулакхаш бахьан «Знак Почета» яха орден а РСФСР-и ДАССР-и искусства заслуженни деятель яха цІераш а еннай Алиханов Расула.

Магомедов Гафин-Бахмуд а ва дошоца кхаьла тІехка, аьшка хІамаш, граверовка еш а монтировщик а. Ленина барельефаш йола гомий бІарчча сери, декоративни оаркхилгаш, гІумагІаш, чайнеи столовии сервизаш хьаяьй цо. Цунна еннай Ленина, «Знак Почета» яха орденаш, ВДНХ доко медаль. Из ва Дагестана прикладной искусства заслуженни деятель.

Абдурахманов Абдулла ювелирни гІулакх Іомаде волавелар ший 9 шу даьннача хана. Говзача художника кІезига хьаккхеллаяц башха-дика хІамаш. Дагестана моттигерча промышленноста министерстве болх беш вале а из массаза а бувзам болаш ва Кубачи юртарча дошо пхьарашца. «Знак Почета» яха орден еннай цунна. Из ва Дагестана искусства заслуженни деятель.

Украина Россех хьакхийтта кхо бІаь шу доалача дийнахьа Дагестана халкъий цІерагІа енна Б. Хмельницке барельеф тІайола боккхача маьха беттгаргаш хьаяьрех цаІ ва Кишев Омаратта. Цун балхаш бІаргаго йиш я Москва, Ленинграда, Баку, Киева, Кавказа дуккхача городашкарча музеяшка.

Чапкаев Гасан-Гусейна хьакхеллай дукха хоза хІамаш. 1960 шера художественни промыслай Ерригроссийски хьажара-выставке хьагойташ яр цун чхьагІара сервизи альбома беттарги.

ЦІи хезаь говзанчаш ба Вабадан Чушов, Гаджиламаммаев Гажиабдулла, Хартумов Махьмад, Нииалалов Абдулкадир, Булгаров Махьмад, кхыбараш.

Царна бІара хьежача цецвоал цар бІарг сийрда хиларах, искусство езаш, болх кІорда ца беш уж хиларах. БІаьш долча балхаш тІа хьагойт дагадоха йиш мел йола орнамента хозалаш. Из илли доаха орнамент я.

Цудухьа Даьхено художественни комбината халкъий ДоттагІала орден яларца белгалдаьд Кубачи яхача юртарча дошо пхьарашта карагІдаьннар.

АБАКАРОВ Махьмад, журналист.

КОММУНИСТЕХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

КОМСИЙ ГАЙДОЛГ— БЕРКАТЕ ГАЙДОЛГ

Дагестан. Зиза даьккха дегІайоагІа са край. Ма дукха ба укхаза къахьегам беза нах?! БІарг ма-кхоачча уллача, са Даьхен вежарашка долча халкъий цхьан дезале болх уж Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара накъа. Ялаташ леладераш а чабанаш а, комсаш лелаераш а бешамаш лелаераш а — берригаш а къахьегама вахте ба. Аз дувцаргда царех цхьаннех.

— Тайпан цІи?
— Мирзаев.
— ЦІи?
— СаІит.
— Балха говзал?
— Комсаш лелаер.
— Даьхен хьалхашка карагІдаьннар?
— Къахьегаме толамаш дахарагІа еннай Октябрьски Револююце. Къахьегама ЦІеча Байракха, «Знак Почета» яха орденаш, Дагестански АССР заслуженни комсаш лелаер...

Тхо вІашагІкхийтар къаьна доттагІий санна. СаІит сона вовза дукха ха я. Цо боаккхача хІара толама теш хиннав со. Со гІадводар цун хьоккхамаш доккхий хилча. ХІаьта халонаш нийсъелча цунца цхьана хала хетар.

Эздел, сабар долаш ва СаІит. ЦІаккха а тІачайха йист хилац. Из оамал бахьан долаш новкъосташа сийду цун... Дицлургдоаца къаьстта дера СаІита иттлагІча пятилетка хьалхара шу.

— Са бригада беррига членаш чІоагІа теркам тІабахийта хьожаш бар хьамсарча парте XXV съезда балхага. — ЦІенхаштта оІмайора цун материалаш, — дувц бригадиро. Съезда исторически решенеша керда къахьегама толамаш дахара дегаш айдир тха.

Бригада членаш кхы цІаькхаз хьежар шоай планашкеи тІанийцача декхарашкеи. Партийни форума сийна гектара тІара 130 центнер комсаш яха лаьрхІар. Из хьалха тІанийцачул доккхагІа декхар дар.

Комсаш лелаерашта тІаэттар низкъала денош. ХІанз бригадир са белгало яьлча денз боад къовлабаллалца комсий кхай тІа вар. ХІара гайдолгага хьож из. Комсий гайдолгах беркате гайдолг хозахета алац цо. Иштта дег тІара баьча балхах беркат даьлар. Доккха беркат. ХІара гектара тІара 153 центнер комсаш яьхар. Йоккха йоацача коллектива карагІдаьлар дІадахача шера план 560 тонн йолаш 1.300 тонн пачхьалкхенга йохка.

— Тха ба тхой говзанчаш. Цар хІара шера дика хьувкъам хьалкхебу, — йоах Мирзаев СаІита. — Уж ба АйсилиагІар, Халшат, ИбрахІам, кхы дуккхабараш.

Укх деношка къаьстта дукха нах ба комсий кхашка. Бригада беррига членаш Октябра къахьегама вахте латт. Коммунистически къахьегама бригада коллективо чІоагІа дегаш айденна тІаийцар КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума материалаш, СССР кердача Конституце проект.

— Мехка Керттерча Закона проекта хІара мугІ, хІара статья, — йоах бригада къаьнача члена, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема доакъашхочо Маханов Махава. — Советски сага ираза йоаккхо, халкъашта юкъера доттагІал чІоагІдара йоаккхо, дунеи тІа машар чІоагІбара йоаккхо еш ба. Сона дика хов гІом яхар фуд. Сои са нийсархойи тІом беш хиинад таханара иразе вахар бахьан долаш. ЧІоагІа зе а хулаш кхаьчад вайга из. Цудухьа аз сай низ кхобац из вахар кхы а хозагІа хилийтара.

Сийдола йоккха саг хьаллоац новкъосташа. Цар массане а чІоагІа къоабалъю Конституце проект, шоай къахьегамца жоп лу хьамсарча парте дикача дас санна еча йоакхонна.

— 87 гектара хІаране тІара 150 центнер яккха дош деннад, — яхаш Махава уйла дІахо ювц бригадира Мирзаева.

— Бакъдар аьлча цифра йоккха я. Из дика кхеталергда соахка хьалха эттача шелало оттаяь халонаш дагаехача. Октябре хиннача шелало доккха зе дир комсашта. Цхьайола комсаш яйра. ХІаьта а комсаш лелаераш тІехьашка баланзар, халонаша кхерабанзар уж. Уж кхы а чІоагІбелар. Халонаш эшайир цар. Комсаш хІанз дикача хьал тІа я.

Бригадира а кхыча комсаш лелаераша а са тувса ди гаьна дац. Комсаш чуэца дола лур чакхдоалеи ди. Халкъо оал «ДІадоладарга хьежжа чакхдоал гІулакх». Шу дика дІадоладаьд бригадо. Дерригa балхаш ший ханнахьа дир. Комсаш лелаерашта хов шу чакх миштa даргда а. Из толаме чакхдаргда.

Каякентски района «Каякентский» совхоза беррига комсаш лелаераш санна коммуниста Мирзаев СаІита кулгалдеш йола бригада а я Сийлахь - боккхача Октябра сийна шоай совгІаташ кийчдеш...

Иштта ва сона вовза, эздел, сабар долаш хиларца массанена а вовза Мирзаев СаІит.

ВАЛИЮЛЛАЕВ Салих, журналист.
Дагестански АССР, Каякент яха юрт.

ЕР ОАГІУВ КИЙЧЪЯЬЙ ДАГЕСТАНСКИ АССР «ЛЕНИН ЕЛУ» ЯХАЧА ГІУМКИЙ МЕТТАЛА АРАДУВЛАЧА ГАЗЕТА РЕДАКЦЕ БОЛХЛОША.

КОМИССАРА ДЕНАЛ

ТIом чаккхбаьнначул тIехьагIа отставке волча подполковника Пицхелаури Михаил Александровича дагадоаллар шийца тIём тIа хинна новкъостий лахар, царца вIашагIкхетар.

Укх шера кхоачаш хилар цунна дагадаьллар. ТIема издательствас арахийцар «ТIема майдан тIа» яха книжка. Из яздаьр вар Пицхелауреца эскаре гIулакх деш хинна А. Н. Ефремов.

КIезига дац цу книжка тIа цунах — эскадрилья комиссарах лаьца дешаш.

ШолагIа цун кIерагIа дера письмо.

«Хьамсара тIема доттагIа! ИньлагIча фе эскара 233-ча штурмовой дивизе хьо вех дивизе ветераний собране. Из собраин хургья звездни городоке 1977 шера 22 мае 11 сахьат даьлча».

Из хоам хьаийцача Москве вахар № 9 йолча профтехучилища директор Пицхелаури Михаил Александрович. Ше цига хиларах лаьца хозахеташ дуьц цо.

— Хьажал, — цо саго хьахьокх — ер я соца тIом беш хиннача, хIанз маршал волча Ефремова автограф. хIаьта ераш я космонавтий Леонова, Лазарева, автографаш. Сона чIоагIа еза я уж.

— Цу моттиге соца вIашагIкхийттар 150 гаргга саг. ЧIоагIа хоза хийтар сона цу вIашагIкхетаре сай тIема доттагIий, летчикаш Петров, Воздвиженский, полка командир хинна Корякин, Старовойтов, штаба начальник хинна Поляков, эскадриле комиссар Мельников сайна бIаргабайча.

Ткъаь итт шу гаргга ха маьрий тхо къаьста. — ДIахо по дийцар: «Звездни городоке» хиннача митингах. Цу митинге къамаьл дир космонавта инарал - майора Леонова, дивизе ерригача полкий викалаша. Иштта цига къамаьл дир вай мехкахочо профтехучилища мастера. Цо вIашагIкхийттарашта елар Грозне Саркисова хьаьь сувенир. Из дар улга гIа дилла хьалхарча космонавта Гагарин Юрий Алексеевича сурт. Цу тIа яздаь дар: «Звездни городоке 1977 шера 22 мае вIашагIкхетара сийна Грознерча профтехучилища коллективагара» яха дешаш.

Из совгIат хIанз космонавташта деннача кхыча совгIаташца уллаш да.

* * *

Пицхелаури Миша хьалхийра машинаькъахой училище. Укхаза из дIаийцар комсомоле. Училища яьккха ваьлча из болх беш хилар Тбилисски машинникъ буллача. Цул тIехьагIа из вигар Советски Эскаре.

Цига цо лаьрхIар бIухо хила. Из деша вахар Брянски тIемаполитически училище. Политрука звани а йолаш, из хьожавир авиаце гIулакх де.

Цига 233-ча дивизе 198 полке вайзар цунна хургвола маршал А. Н. Ефремов. Политрук Пицхелаури вар политически даькъа эскадриле командира заместитель.

— Цу хана са цхьа хIама дар дагадоаллаш, самолет лелае Iомавалар, — йоах новкъоста Пицхелауре. — Из сайна дагадоаллар аз дIахайтар эскадриле командирага Бондаренкога.

Цхьан дийнахьа цо лаьрхIар стрелока меттала самолета тIа ха. Самолет лелаеш вар летчик Васильев.

— Волле соца, комиссар! — аьлар Васильева. Пицхелаури велакъежар. Самолет хьалъайелар. Дукха ха ялале цу самолета тIалетар шин «Миссер». ТIехьашкахьара тIа а ухаш пулемет еттар цар. Массехк ихо кхийтар фюзеляжах...

Каст-каста юхе ухар самолеташ. Летчика Васильева цIаьхха ший самолет юхаерзаеш шехьа моастагIчун самолета пулемет техар Пицхелауре. Iаьржа кIарг тIалатта миссершмидт лаьтта ежар. ШоллагIа йола самолет едар.

Цига гойтар комиссара ший денал, говзал, майрал. Цул тIехьагIа каст-каста сигала ухар из стрелока меттел. Курсашка дIа а язвенна из ше Iемар самолет лелас. Ткъаь бархIазза хилар из сигала тIом беш. Цо ше йохайнр моастагIчун шин самолет.

ЦIаккха дагара далац Михаил Александровича 1942 шера 23 февраль. Цу дийнахьа Кремле гулбелар летчикаш. Ерригсоюзни староста хиннача Михаил Иванович Калинина совгIаташ дIаделар цхьаболча пилоташта. ХIаьта Пицхелаурена елар ЦIеча Седкъа орден. ХIанз цун наькха тIа лелаш я ЦIеча Седкъа ши орден, Чехословацки жIарг, дукха медалаш. Из Советски Эскаре гIулакх даь ваьлар 1959 шера. Из болх беш хилар № 2 йолча профтехучилище директора заместитель волаш. ХIанз из ва № 9 йолча училища директор. Дукха йоакхо ю цо кагирхой кхетам лакха хилийтара. Дика къахьегарах цунна елар Ленински юбилейни медаль. Из хержав Заводской районни Совета депутаталла.

С. ВОРОНИН.

СУРТА ТIА: М. Пицхелаури.

Г. КУРИЛЕНКА сурт.

Традиционни цIей — Къилбаседа калотта машара денош хилар Мурманске. ЯлхазлагIа цхьана вIашагIкхийтар укхаза СССР, Норвеге, Швеце, Финлянде викалаш. Де лерхIар — Европа Къилбаседе машар чIоагIбар — цаI а долаш вIашагIбеттала уж.

СУРТА ТIА: цIай хьаделлача хана. **ТАСС фотохроника.**

КИЙЧО ЯЬ ЯЬННАЙ

ХIанз бархIлагIа шу да СоагIапча шозза вIаштIаръяь школа йилла. Теркалде дезаш цхьа хIама да: цу хана Малгобекски районе цхьаккха юрта яцар из санна йоккха школа. Дешархой чIоагIа гIадбахар, кхы царел кIезигагIа гIадбахинзар цар дай-ноаной а.

Аз а чакхъяьккхар укхаза итт класс. Сай школа дукха езандаь каст-каста ух со цига. Укх деношка а ера со айса дийшача школе, сай безам болча хьехархоех бIаргтоха. Дог гIоздоалаш сурт дар цига сона дайнар. ХIара класс, ерригa коридораш, кораш, наIараш кизга Iоакъа санна басарца, кIираца лоалаяь къегар. ХIаьта школа тIехнахьара бIаргайначоа цу чу вIалла саг чу а ваьннавий - хьогI аьнна хетаргдолаш яр. Из болх баьр я укхаза болх беш йола школа технически персонал. Къаьстта дика хеташ Галаева Iайшета, Бокова Iашата, Белхароева Дугурхана, Бокова Тамаре цIераш йоахаш вар школа завхоз З. М. Цечоев. Шоай низи хьинари ца кходеш шоашта хьалхашка лаьтта декхар дика кхоачашдир цар.

Педколлективо ахкан хана беш бола болх вай ца хьоахабича а хургда харц. Шовшка, са маца лоI оаш, аьнна хаттар дича, школа директора Базоркин Ахьмад Сергеевича аьлар:

— ДукхагIа болча хьехархошa шоашта салаIа еннача хана дешара кабинеташ, классни уголокаш, тайп-тайнара стендаши еш дIайихьар шоай мукъа йола ха. Бераш чудаьхкачул тIехьагIа уж гIулакххаш тхо де дезаш хилац. Цудухьа цхьоалагIча сентябре денз кхетам балареи дешар хьехареи тхоай болх бизза дIаболабу оаха.

СоагIапчара № 19 йола юкъера школа кийча я тахан а тIехь ший болх дIаболабе. Из бакъдеш я «Марша доагIалда шо, бераш!» яха цун наIаращка йоалла лозунг.

Б. ГОМКОРТИЕВА,
Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен университета студентка.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

Доазол лехьара

ГДР. Наггахьа мара бIаргагуш хIама дац кема... бекъача наькъ тIа а даьнна додаш хилар. Бакъда хIаьта а республикерча дуккхача наха цу тайпара хIама бIаргадайра. 300 саг чухоаш дола додача хи тIа гIолла лела кема низ болча тягача тIехьа а тесса дукха ха йовццаш 350 километр никъ а беш дахар Тюрингски хьунагIарча водохранилище кхачалца. Цига болх беш хургда из.

АДН—ТАСС сурт.

ВЬЕТНАМА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКЕРА ХОАМАШ

ПРОФСОЮЗИЙ СЪЕЗДА КИЙЧО ЯР

Вьетнама Социалистически Республике шерра даьржад укх шера сентябре хургйолчо Вьетнама, мехка историе чухь кортамукъача пачхаьлкхен боараме хулача хьалхарча профсоюзий федерацие съезда кийчо ьлга.

Вьетнамски Социалистически Республика къулбехьен районий вахаре доккха общественно - политически маIан долаш хилар наха хьинаре дакъа лоацаш чакхъяьппа юкхьанцарча профсоюзни организацей собранеш. Заводашка, фабрикашка, пачхаьлкхен учрежденешка, Iилма - тохкама институташка дийцар съезда кийчо ярца дувзадения дешаш. Цу собранешка дакъа лаьцараша белгалдаьхар къахьегама овсарле алсамъяккхара, къахьегама хьалаш тоадара, социалистически яхь дIахо дегIайоалаяра де дезараш, дийцар профсоюзий хIара члена социализм дегIайоалаеча лаца деза дакъа, профсоюзни организацей болх тоабе безаш хиларах. Собранеша новкъостал дир къулбехьен профсоюзни организацей болх тоабара. Эзараш кердадараш, предложенеш — из ерригвьетнамски профсоюза форума еча кийчон хьалхара дакъа.

Гарггарча хана дIайола лургья къулбехьен провинциальни а городской а профсоюзни конференцеш.

ХЬАЛХАРА ИТТ ШУ

№ 1 йолча Бави (Хашонбинь провинци) электроприбораш еча завода итт шу доал. Из къона яле а Вьетнама Социалистически Республика экономике белгалдаккхал дакъа лаьцад цо.

1967 шера, предприяте ший болх дIаболабешшехьа из дIаяхьа йийзар джунгле. Пентагона фе пиратех лочкъае. Массехк чоалхане йоаца прибор мара ара па хецача цу заводе цу хана болх беш бIаьннел соагIа саг вахар.

Шераш дIаухар, завод шерлуш яр. Заводе хьайнйллар къаман къоначa промышленноста кадраш кийчъю технически школа. ХIанз предприяте коллектива чувоагIа дукхагIа бараш Советски Союзе а кхыча социалистически мехкашка а дийша вола Iилма - технически лакхара квалификаци йола эзарнел совгIа болхло.

40 совгIа тайп-тайпара геттара нийса электроприбор арахец тахан «Баверча» заводо, царна юкъе я йоккхача промышленни предприятешта лаьрхIа управлене пульташ, электромагнитни пускателаш, электрорелеш... Пятилетка чакхйоалаш 1976 — 1980 шерашка арахеца моделаш бIаьнега дIаккховчас лерхI.

Массехк шу хьалха, ерригa хIана яц аьнна йола предприяти импортах тийша яр. ХIаьтта хIанз эшача оатхалех 80 процент укхаза, Баве кийчъеш я.

КЪАХЬЕГАМХОЙ УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА Ю ЙОАКХО

Вьетнам ерригa кортамукъа яьлча. Къилбаседен Къулбехьен цхьа пачхаьлкхе хинна вIашагIкхийттача Вьетнама коммунистически парте, СРВ правительства, профсоюзий федерацие декхар хинна дIаттар салаIар. къахьегамхой унахцIено лораяр, из чIоагIъяр, дукхача шерашка лаьттача тIемой неоколониализмаи юхе дита хала лазараш дIадахар. Лоацача хана дикка дукхагIа хилар салаIара профсоюзни цIенош, санатореш. Нагахьа санна 1975 шера мехка деррига а ийс салоIа цIа хиннадале, хIанз уж 20 да, хIаьта 1977 шу чаккдоалаш царна тIаккхетаргда кхы а 14. Вьетнама Iалама хозача моттигашка, геттара лаккхача лоамашка е форда йисте дола уж мехка бахача наха чIоагIа кьердаш да. Укхаза салоIаш, дарба дайташ, низ совбоаккхаш ба болхлой класса, ахархой, интеллигенце, студенчества дикагIа бола викалаш.

Алхха ер шу доладелча денз профсоюзий салаIара цIеношка шоай отпуск дIайихьай 22 эзар саго.

А. ЗЮЗИН,
АПН соб. корр.

МЕХКДАЬТТА: ГIАНАШИ ДОЛАШ ДАРИ

Экономике даим хронически сацараш хулача Карибски мехкашка сайранна нах дIабувш хьагIоттача хана бIаьхийн деррига долаши хиларга догдоахаш.

Фу тамашийна элексир я-теш Карибски форда тайжача талгIений ашараша царна гIанахьа дукхал ухийтар? ЧоалхаIе дац жоп: из мехкдаьтта—ткъоалагIча бIаьшерений дошув.

Мехкдаьтта доалла шоай доалахьара моттигаш ца хиларо чIоагIа новкъарле ю Карибски мехкий экономика хьалашта. Тринидади-Тобаген яхача мехкашкагара дIаиккхача цхьанна кхыча мехка доалахьа дац лаьттагIа доалла мехкдаьтта, цудухьа уж декхарийла да шоай экономика дегIаяр боарамагIа хилийтара из кхычахьара тIаувза. Алхха из бахьан долаш, уж мехкаш дог деттадаларца хьеж дунен тIа мехкдаьтта маьхаш лакх е лох даларга, шоай мехкашка из доалла моттигаш лаха гIерташ дукха рузкъа дIаухийт.

Массехк шера вIаштта тайптайпарча американски а венесуэльски а компанеша тохкама балхаш леладу Антильски гIайренаш тIа, Гаите, Доминикански Республике. Дукха километраш кIоарга скважинашта бурув техад, дукха миллионаш доллараш дIадахийтад. дале а хьагучадьинар дац пайдана хIама.

Хала наб кхет Карибски Американа, цхьабакъда кхы а халагIа набарх йол из, хIана аьлча воча бакъдолчунга юхакхоачаш хиларах. Йолаш йийтеш цу хьала кIалхара валара торонаш? Йолаш хилара шеко яц, из дувзадения да политически а экономически а кортамукъале бахьан лоаттабеча къовсамца, дунен мехкашца дIа-юха пайдане цхьана къахьегара наькъаца регионални экономически интеграци дегIайоалаярца, къаман экономика лакхъярца. Экономически социальни доакъошка лаьча хувцамех масал да бIаьшеренашка дагадаьлла латиноамерикански халкъий хьалторо, вахара хьал тоаде йиш хилара тешал ду социалистически Куба. Тамашийна элексир лехарца а доацаш политически, экономически, социальни кортамукъален наькъаца мара вIаштIехьа дац Карибски мехкашта дагадоаллар кхоачаш хилар.

А. БОРИСОВ.
АПН соб. корр.

МАЛХ—КЛИМАТ—САГ

Медицински Iилма декхар да СибарегIен бирсача климатага саг ваккхара йола дукха проблемаш чакхъяхар, —аьлар СССР медицински Iилмай Академе СибарегIен отделене президиума председатела Казначеев Влаила. — Цар тхо алхха хьалха денз укхаза бахача наьха унахцIено лорае Iомадаь-ца Iеш, гучадоахаргда СибарегIен лаьттан тIа баха тIаха нах цунга балара новкъостал де.

СибарегIе хьайийлла я Арктика къахетам боацача миха, цкъаза термометро хьахокх 50 градус шелал. Цуьнца цхьана Iаламо цун лай кIала дохийтад лаьттагIа доахка пайдане рузкъаш, цар дIадех «сибарегIара эрий дада лаьтташ» карадерзадара хьинарегIа къахьегар. ТIом сецачул тIехьагIарча ткъаь итт шера 1946—1975 шш.) СибарегIен экономикага пачхаьлкхено дIадахийтад 150 миллиард сом гаргга. Из бахьан долаш «СибарегIен плацдарма» промышленноста потенциал 200-зза алсамъяьннай. Хьалъязй 150 керда горо д.

Гарггарча ткъаь пхиъ шера СибарегIа, Гаьнарча Малхбоале, Юстарча Къилбаседе кхы а дукха миллионаш къахьега могаргдола нах эшаргба. Азиатски Къилбаседе баха нах массехказза дукхагIа хургба. Цудухьа вIашагIъеллай сага адаптацен проблемий союзни юкъара комисси йола СССР АМН СибарегIен филиал.

Вай мехка керда районаш караерзаелга — общества хьалаш тоадара тIадерзадаь пачхаьлкхен юкъара гIулакх. Медицински Iилмай Академе СибарегIен филиал хьаелла лаьрхIача КПСС ЦК, Советски правительствас Iилмахошта тIадиллар тайп-тайпарча оагIонашкахьа тохкамаш дара керда наькъаш лахар. СибарегIене, Юстарча Къилбаседене бахача наьха унахцIено лораяра шерра гIулакхаш юкъедоаладар. Цу декхарех массехк да ераш; индустри дегIайоагIаш хилара лоархIам а медико-биологически гIулакхаш а комплексни хьисапе Iомадар; адаптаци хулача хана организме хула физиологически а биологически а хувцамаш тахкар; акклиматизаци хулаш гучадувла ира а хронически а лазараш хургдоаца профилактически система вIашагIйоллар; къахьегам а быт а вIаштIехьйоаккхача социально-гигиенически гIулакхаш чакхдахар; профессиональни лазараштa духьалара профилактика яр...

Тохкамий тематика вахаро ше белгалйоаккх. СибарегIен промышленности юрта боахами сиха дегIаахар, керда технологи юкъекхувлар. къахьегама овсарле лакхъялар — цу дерригнеша хувц организмана хула физиологически низ. Иштта хьахилар «унахцIенои къахьегама овсарлеи» яха цхьа дакъа.

Ямал яхача ахгIайрен тIа кораяьй Iалаьмате дукха газ йоалла моттиг. Якуте—рудно-кIоран моттиг. Бакъда, караерзае къаьстта хала моттигаш я уж. Миштa хетаргда цига сага? Цу хаттара жоп далара дукха ха деза, царна чудоагIа Къилбаседа хьалашка дега-пхьаьний лазараш хилара бахьанаш, тIехьенна зе дергдола, кхалнаьха организмана хула лазараш сенах хул хар.

Вай цIераш яьхача декхарех цхьа дакъа кхоачашдара а эш доккхий Iилман низаш. Тахан уж долаш да. СССР медицински Iилман Академе СибарегIен филиал — из Новосибирскера клинически а экспериментальни а медицина Институт, физиологе Институт, Норильскера полярни медицина лаборатори, Благовещенскерен Сургутерен лабораторeш. Институташ вIашагIйохкаргья Томске, Красноярске, Владивостоке. ХIанз болх беш я 12 медицински институтацея РСФСР унахцIенон Министерства 16 Iилма-тохкама институтацеи цхьана балхаш деш йола медицински гIулаккхий Iилма-координационни «Малх—климат—саг», «БАМ-а гIишлоний зоне унахцIено лораяра проблема» яха а кхыйола а темаш тохка 18 совет.

— Йоккхача больницешца барта а долаш, — йоах академика Казначеева, оаха тоабеш ба СибарегIен йоккхагIа йолча предприятешкарча наьха унахцIенонга хьежара комплексни система болх. Тхона чIоагIа новкъостал ду СССР Iилмай Академе СибарегIен отделене: цун лоархIамаш деча центро, цитологе, генетика, биологе, химе, физика институташ.

Дувцар да йоккха комплекс йола медико - биологически программа чакхйоаккхилга. Диагностика кердача гIулакхашка кхачара, оаха Iомаю нормах йола молекулярно-генетически процессаши потологии. Лех наьха унахцIенон лоархIамбара оптимальни методаш. Сибирски «ТПК»—территориально - производственни комплексашкара гонахьен хьалаш миштад хьеж. ЛерхIар — кердача лоархIама дикалца массанена профилактика яра йола система вIашагIйоллар. Иштта долх тхо эггара лоархIамегIа дола социальни декхар кхоачашдарга.

Кистта вай деэдергда Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар. Юха тIехьашкахьа а хьежаш, лоархIам бергба эггара хьалха сага духьа даьчун а беш. карагIдаьннарий.— дIахо дувц академика Казначеева. — Малхбузен СибарегIарча хIапзарча Ханти-Мансийски къаман округа территоре тIа революци ялале болх беш вар... Алхха цхьа лор! Уйлаел, цхьа лор — иззал йоккхача территоре тIа. Тахан цига я сибирски проблемаш чакхйоаха лаьрхIа йола СССР АМН филиал, цига болх беш ва 10 академики член-корреспонденти юкъевола эзар гаргга болхло.

Бакъда, баь болх дунен медицина историе чухь Iалаьмате йоккхача пачхаьлкхен хьалхарча эксперимента цхьа юхьиг мара яц.

Къамаьл деррига дунен плана тIа доал. ХIанз, масала, Ангаре хьалъеш я советски гражданашца цхьана кхыча социалистически мехкашкара викалаш а къахьегаш бола Iалаьмате йоккха Усть-Илимски целлюлозни завод. Шера ах миллион тонн целлюлоза лургда заводо. Цхьабакъда, Усть-Илимски климат болгарскичох вIалла тара дац. Из да, масала, Пловдивера вена саг укхаза мишта хьал долаш хургва Iилмахошта - медикашта ха дезилга.

— Пхи шу хьалха СССР-еи Канадаи экспертий заседане дийцар Арктика караерзаеча советско - канадски цхьана къахьегара Программах лаьца, — йоах Казначеев Влаила. — СибарегIара филиал, белгтгала аьлча, чIоагIйир Къилбаседа медико - биологически проблемаш Iомаеча межхий контактий центро. Оаха СибарегIа оттайир къилбаседа кхыча мехкашта а пайдане йола тохкамий йоккха программа. Юстарча Къилбаседа хьалаш а дайза оттадаьча дешай система хIанзале Норильске юкъейоалаяь я, Оаха Алтас а Таймыре а бахача, цигара хьабаьнича наха хулача адаптаце цхьайола оагIонаш Iомаяьй.

Канада, Скандинаве, США Iилмахой сибирякий болх боварцара безам тIа-тIа совбувлаш ба. Цудухьа да 1978 шера хургйола медицина Дунен халкъий юкъера симпозиум Новосибирске дIахьоргхилар. Оаха цхьана балхаш ду ЧССР Iилмай Академе биологен генетикаи экспериментальни Институтаца, оттабе лерхI Финлянде, Монголе, Польша, Венгре Iилмахошца пайдане бувзам.

Чакхвоаллаш академикага Казначеевга аз дехар ду Iилман тохкамаш практикана юкъедоаладарах дувцаделар аьнна.

— БIаргчача города унахцIенонна тIахьожам бе торо йола автоматизированни система хьаяьй. Из я городе бахача наьха диспансеризацие информационно-лехамий медицински система. Йоккхача предприятей болхлошта диспансерни гIулакх дара система. Анализ яьй хаоттамга хьежжа йоккхача промышленни городе хулача лазарашта. Автоматизаци яьй дега-пхьаьнашта хула лазараш бахьан долаш ехача «Скорой помощи» информации гулъяра системана. Новосибирске вIашагIъеккай гепатологически а ревматизма духьалара а центраш. ХIаьта керттердар — вIашагIъеллай «Сага адаптаце» проблемаш тахкара къаман Комплексни прогрмма. Планета йIаьхий регионаш сиха дегIаахарца дувзаденна ший доккха хургдар долаш я из.

Николай МЕЙСАК,
АПН корреспондент.

РУМЫНЕРЧА МЕДИКАШТА ЛАЬРХIА—«РЭМА»

4500 гаргга тайп-тайпара инструменташ, аппараташ, приборащ арахец советски медицински промышленосто. Царех дукхагIъяраш экспорта йолх. Масала, дуккхача мехкашка дика хиларца къердаш я Львовски радиоэлектронни медицински аппаратура арахецача завода («РЭМА») тамагI тIадола приборащ.

— Массехк шера вIаштта Советски Союзо Румынена лоаттаю «РЭМА» заводе еш йола потенциометраш. — йоах Львовски предприяте инженера Романюк Владимира. — Укх шера эггара хьалха Румыне яхьийтар йиъканальни керда энцефалографаш — шиъ тайпара йола электронни диагносташ. Массе рагIорахьара тохкамех чакхъяьннай уж приборащ. Тахан дуккхача хирургашта дагадоха а магац энцефалографаш йоацаш чоалхане операцеш мишта ергьяр. Операцена Iовиллача сага массехк органа хьал миштад хьахьокх прибора шкалаша. Цар гойт сага массехк органа хьал миштад. Сага хьаь тIара «хьаяьха» биотокаш а, дега хьаьсий балха хьоххамаш а, кхытараш а. Геттара дика да иштта операци еча хана хирурга операци дIаяхьара анализ е торо луча компьютерца цхьана цу прибора болх бе йиш хилар.

Львовски «РЭМА» завод пайдане цхьана къахьегаш я социалистически мехкий предприятешца. Иштта, масала, Чехословаке а, ГДР а конструкторашцеи медикашцеи цхьана балхаш а деш арахеца йолаяьй массехк тайпара автоматически биохимически анализатораш. Из — ялханальни электрокардиографии даьккхача цIийна сахьата ши бIаь проба тахка торо йола керда автоматически приборащи. Лорий практике шерра юкъе йоагIаргья уж приборащ.

Ефим ЛОЕВСКИЙ.
(АПН).

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — «Iуйранара гимнастика». 9.30 — «Самукъане старташ». 10.15 — «Городаши нахи» яхача циклацара «Донецк» яха телевизионни документальни фильм. 10.50 — Будилина доах советски композиторий иллеш. 11.05 — «Вай биографи. 1961-гIа шу». 14.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 15.00 — «Эрсий мотт». 15.45 — Берашта дола фильм. «Кешках а цун доттагIех а дола дувцараш» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 17.00 — Шахматни школа. БорхIлагIа передача. 17.30 — Берашта бола фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — ДIалокх дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Фельцмана (фортепиано). 18.50 — СССР Конституце проектах йола беседаш. КхоалагIа передача «Пачхаьлкхен саги». Передача дIахьу политически обозревателa Вознесенске. Передачана юкъе дакъа лоаца па юридически Iилмай доктор, профессор Крутогоров. 19.20 — «Хьехархо» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Дошо коташ». Германски Демократически республикера передача. 22.10 — Низ болча советски гимнастий выступлени. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Личана юхерча юрта» яха телевизионни документальни фильм. 18.15 — Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизарга. Интернационализма байракха кIал. Хьалхара передача (нохчий меттала). 18.30 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — «ГIишлошъераш» яха телевизионни документальни фильм. 19.10 — «Юртара вахар» яха телевизионни журнал (нохчий меттала). Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетадаь Нохч - ГIалгIайчера Дагестански АССР доттагIлен деноаш. 19.40 — «Октябро хьалаь доттагIал». Дагестанен Нохч-ГIалгIайчени культура деятелаш вIашагIкхетар. 20.20 — «Халланза жемчуг лохаш ва со» яха телевизионни документальни фильм.

12 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — «Iуйранара гимнастика». 9.30 — «Оаха дIа а локх иллеш а доах». 9.45 — «Хьехархо» яха художественни фильм. 11.25 — «Дая берашш» яхача циклацара «ТIехье» яха телевизионни документальни фильм. ДIадоладалале хьалха къамаьл ду йовзонхочо Суркова. 14.00 — «Йоккха гIишлош хьалъечара балха денош». Кинопрограмма. 14.55 — Тютчев. 15.40 — Берашта дола фильм. «Кешках а цун доттагIах а дола дувцараш» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. КхоалагIа сери. 17.00 — «Сенца сийлал йолаш я Гуча» яха Югославе городах дола телевизионни документальни фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — Москва а москвичаш а. СССР Конституце проект юццача дакъа лоацаш ба КПСС Советски райкома хьалхара секретарь Королева. КПСС Центральни Комитета член. СССР Лакхехьарча Совета депутат. Фрунзе цIерагIча кIала деча фабрика ткачиха Иванникова. Советски района къона коммунисташ. металлургически машинаш еча Iилма - тохкама института директор, академик Целиков. 19.05 — Иллеш доах СССР халкъа артиста Штокалова. 19.45 — СССР Конституце проект юц. СССР юстице министра Теребилова къамаьл. 20.00 — «Вай биографи. 1962-гIа шу». Интервидение. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Артлото». Эстрадни программа. 22.45 — «Олимпиада-80». Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Берашта дола телевизионни фильм. 18.10 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.30 — Социалистически яхьа экран. Сунженски район. Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизара хетадаь Нохч-ГIалгIайчура Дагестански АССР доттагIлен деноаш. 19.00 — «Уницкуля иллеш» яха телевизионни документальни фильм. 19.15 — «Базе юхавизар» яха телевизионни документальни фильм. 19.30 — «ЦIена вахар дIададахьар» яха телевизионни документальни фильм. 19.55 — «Нарт» яха телевизионни документальни фильм. 20.20 — Дагестана сурташ. Выставкера репортаж.

РАДИО

11 август

6.30 — Лаьтта леладерий йоакхо. Назрановски районера передача (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Концерт. 9.15 — СССР Конституце проект юц (нохчий меттала). 9.30 — Дагестански ашараш. 9.45 — КПСС XXV-ча съезда социаламаш кхоачашду. Яхьо толамаш лебаду (гIалгIай меттала). 17.00 — Тхо долча Каспе тIа дувла. Композици. 17.30 — Дего хьехарах (гIалгIай меттала). 17.50 — Ленатема. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

12 август

6.30 — Толам болаш доаккъараш кийчле. «Червленский» колхозера передача. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Советаши вахари» яха радиожурнал. 8.45 — Грозненски района «Атагинский» совхозера гIорпаьлнача комбайнера Алиев Магомеда дола радиооткрытка (нохчий меттала). 9.15 — «Союзавтоматстром» яхача Грозненски заводера передача (нохчий меттала). 9.30 — ХIара кхайпа — дика ла Знак. «Лермонтовский» совхоза хьажкIаш лелараш болча (нохчий меттала). 9.45 — ДоттагIий оазаш. 17.00 — «СССР гражданий бокъонаш а кортамукъал а Iалашъяра». Юридически Iилмай кандидата Славина беседа (нохчий меттала). 17.15 — «Болхлой вахар» яха радиожурнал. 17.35 — Дагестански ашарий концерт. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайранара Грозный» яха радиовыпуск. Горсете гIолла. 18.50 — Ашараш (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш малхбузехьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 27 — 32. Грозне 30 — 32 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана республике хувцалуш морхаш а йолаш; къулбехьен районашка догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 15 — 20, дийнахьа 27 — 32 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхамасекретара — 3-34-38; партийни вахарeи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05211. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5905.